

editas specialiter providimus, prout in eis plenius continetur.

Praedicta omnia observare pollicetur.

§ 12. Ut autem praemissa eo firmius observentur, pro nobis et successoribus nostris Romanis Pontificibus, de venerabilium fratrum nostrorum Sanctae Romanae Ecclesiae cardinalium consilio et assensu, pollicemur omnia et singula supradicta inviolabiliter observare, et contra ea vel ipsorum aliquod, in toto vel in parte, nullo unquam tempore quidquam innovare, et quod nobis licere non patimur, eisdem successoribus indicamus. Decernentes ex nunc irritum et inane, si secus super his, a quoquam, quavis, etiam apostolica, auctoritate, scienter vel ignoranter, contigerit attentari. Quinimo, si adversus praemissa literae aliquae aut mandata, ad cuiuscumque instantiam, vel etiam si motu proprio, vel ex certa scientia, etiam cum derogatoriis clausulis, sub quacumque verborum forma, a nobis seu nostra auctoritate, aut ab alio quovis emanassent, seu in futurum emanarent, tales ex nunc pro infectis haberi volumus, quodque is, contra quem emanassent, aut concessae fuissent aut emanarent, et in futurum concederentur, illis minime obedire teneatur.

Contrariis derogat.

§ 13. Non obstantibus quibuscumque constitutionibus apostolicis, et etiam cum decreto irritante, quorumcumque tenorem existant, in genere vel in specie, per nos seu praedecessores nostros concessis seu concedendis privilegiis vel indultis, de quibus ac totis tenoribus eorum specialis et expressa, etiam de verbo ad verbum, mentio in nostris literis foret facienda, necnon quarumcumque Ecclesiarum statutis et consuetudinibus, etiam iuramento, confirmatione apostolica, vel quacumque firmitate alia roboratis, ceterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque.

Nulli ergo hanc paginam nostrae etc. Si quis autem hoc attentare etc.

Datum Romae apud S. Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo qua-

dringentesimo quadragésimo séptimo, VII idus februarii, pontificatus nostri anno sextodecimo.

Dat. die 7 februarii 1447, pont. anno XVI.

NICOLAUS V.

PAPA CCX

Anno Domini MCCCCXLVII.

Nicolaus V, patria Sarzanensis, antea Thomas S. R. E. tituli Sanctae Susannae presbyter cardinalis, episcopus Bononiensis, electus est Summus Pontifex die 6 martii 1447, et pontificali infula redimitus die 19 mensis eiusdem. Vixit, temporibus Friderici III in Occidente, Ioannis VII Palaeologi, mox Constantini X, in Oriente imperatorum, annos VIII, dies XIX (1), et, quatuor promotionibus, XII creavit cardinales. Obiit die 24 martii 1455, et sepultus est ad Sanctum Petrum. Vacavit Sedes dies XIV.

I.

Confirmatio concordiae initae inter Federicum imperatorem principesque Germaniae ac legatum apostolicum, super reservatione et collatione Ecclesiarum et beneficiorum ecclesiasticorum: et approbatio constitutionis Eugenii IV in his, quae huiusmodi concordiae non adversantur.

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Federicus imperator principesque Germaniae et legatus apostolicus ordinationes sive concordata fecerunt super reservatione et collatione Ecclesiarum et beneficiorum, — 2. Quae Pontifex ipse approbat modificando cap. *Execrabilis* et cap. *Ad regimen, De praebend.* inter Extravag. communes; — 3. Declaratque circa

(1) Includis extremis.

electiones etc. constitutionem Nicolai IV in tit. *De electione* in 6; — 4. Declarat insuper vacationes futuras in mensibus ordinariorum ac servatis Sedi Apost., — 5. Et quoad annatas. — 6. Approbatio constitutionis Eugenii IV. — 7. Fides danda transumptis.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Exordium.

Ad sacram Petri Sedem, divina dispositione sublimati, singulis, quae pro universalis Ecclesiae unione ac pace et tranquillitate profutura fore conspicimus, apostolicae providentiae sollicitudine libenter intendimus, et ad felicem illorum prosecutionem et consummationem opem et operam impendimus efficaces.

Federicus imperator principesque Germaniae et legatus apostolicus ordinationes sive concordata fecerunt super reservatione et collatione Ecclesiarum et beneficiorum.

§ 1. Nuper siquidem carissimus in Christo filius noster Federicus, Romanorum rex illustris, et nonnulli alii dilecti filii, ecclesiastici et saeculares, principes inclitae nationis Germanicae, ex una, ac dilectus filius noster Ioannes S. Angeli, diaconus cardinalis, in partibus illis Apostolicae Sedis de latere legatus, per nos ad dictas partes missus, sufficienti desuper a nobis et Sede Apostolica auctoritate suffultus, ex alia, partibus, Romanae Ecclesiae et dictae nationis nominibus, pro ipsius Ecclesiae unione, pace et tranquillitate inter Ecclesiam et nationem praedictam perpetuo solidandis et conservandis, diversa rationabilia et utilia ordinationes et statuta, a partibus ipsis hinc inde approbata, laudata, conclusa, acceptata et concordata, fecerunt ac ediderunt, nobisque humiliter supplicari fecerunt, ut illis, pro firmiori eorum subsistentia, robur apostolicae firmitatis adiacere, necnon auctoritatem potiore et decretum interponere dignaremur.

Quae Pontifex ipse approbat modificando c. *Execrabilis* et c. *Ad regimen, De praebend.* inter Extravag. communes.

§ 2. Nos itaque, qui statuta, ordinationes et concordata praedicta, per nonnullos ex venerabilibus fratribus nostris sanctae Romanae Ecclesiae cardinalibus, magnarum maturitatis, auctoritatis et literaturae viros diligenter examinari et

discuti fecimus, eaque rationabilia et salubria tam Ecclesiae quam nationi praefatae fore comperimus; de dictorum et aliorum venerabilium fratrum nostrorum Ecclesiae cardinalium consilio et assensu, apostolica auctoritate et ex certa scientia approbamus, ratificamus, laudamus et acceptamus, et praesentis scripti patrocinio communimus, iuxta modum et formam subsequentes. Placet nobis super provisione Ecclesiarum et beneficiorum ecclesiasticorum quorumcumque, provisionibus, iuris scripti reservationibus, et *Execrabilis* ac *Ad regimen* constitutionibus modificatis ut sequitur. Ad regimen Ecclesiae generalis, quamquam immeriti, superna dispositione vocati, gerimus in nostris desideriis, ut debemus, quod per nostrae diligentiae studium, ad quarumlibet Ecclesiarum et monasteriorum regimina et alia beneficia ecclesiastica, iuxta divinum beneplacitum et nostrae intentionis affectum, viri assumantur idonei, qui praesint et prosint committendis eis Ecclesiis, monasteriis et beneficiis praelibatis. Praemissorum itaque consideratione inducti, et suadentibus nobis aliis rationabilibus causis, nonnullorum praedecessorum nostrorum Romanorum Pontificum vestigiis inhaerentes, omnes patriarchales, archiepiscopales et episcopales Ecclesias, et etiam monasteria, prioratus, dignitates, personatus et officia, necnon canonicatus, praebendas et Ecclesias, ceteraque beneficia ecclesiastica, cum cura vel sine cura, saecularia et regularia, quaecumque et qualiacumque fuerint, etiam si ad illa personae consueverint seu debuerint per electionem seu quemvis alium modum assumi, nunc apud Sedem Apostolicam quocumque modo vacantia et in posterum vacatura, nec non per dispositionem vel privationem seu translationem per nos seu auctoritate nostra factas, et inantea faciendas ubilibet: necnon ad quae aliqui in concordia vel discordia electi sive postulati fuerint, quorum

electio cassata, seu postulatio repulsa, vel per eos facta renunciatio et admissa auctoritate nostra extiterit, seu quorum electorum vel postulatorum, et inantea eligendorum seu postulandorum electionem cassari seu postulationem repelli aut renunciationem admitti per nos, aut auctoritate nostra, continget apud Sedem praedictam vel alibi ubicumque, et etiam per obitum cardinalium eiusdem Ecclesiae Romanae; aut officia actualiter tenebunt (vide licet vicecancellarii, camerarii, septem notariorum auditoris, literarum contradictorum et apostolici palatii causarum auditorum, correctorum, centum et unius scriptorum literarum apostolicarum, et viginti quatuor Poenitentiarum praefatae Sedis, et viginti quinque abbreviatorum, necnon verorum consensualium nostrorum et aliorum viginti quatuor cappellanorum Sedis eiusdem in epitaphio descriptorum) et etiam quorumcumque legatorum seu collectorum, ac in terris Romanae Ecclesiae rectorum ac thesaurariorum deputatorum seu missorum hactenus, vel deputandorum aut mittendorum in posterum, nunc vacantia et inantea vacatura, ubicumque dictos legatos vel collectores seu rectores et thesaurarios, antequam ad Romanam Curiam redierint seu venerint, rebus eximi contigerit ab humanis, necnon quorumlibet pro quibuscumque negotiis ad Romanam Curiam venientium, seu etiam recedentium ab eadem, si, in locis a dicta Curia ultra duas diaetas legales non distantibus, iam forsitan obierint, vel eos inantea ab hac luce transire contigerit, et etiam simili modo quorumcumque curialium, peregrinationis, infirmitatis seu recreationis, vel alia quacumque causa ad quaevis loca secedentium, si eos, antequam ad dictam Curiam redierint, in locis ultra duas diaetas ab eadem Curia, ut praemittitur, non remotis (dummodo eorum proprium domicilium non existat ibidem) iam forsitan decesserint vel imposterum eos contigerit de medio

submoveri, etiam nunc per obitum huiusmodi vacantia vel in posterum vacatura; rursus monasteria, prioratus, dignitates, personatus, decanatus, administrationes, officia, canonicatus, praebendas et Ecclesias, ceteraque beneficia ecclesiastica, saecularia et regularia, cum cura vel sine cura, quaecumque et qualiacumque fuerint, etiam si ad illa personae consueverint seu debuerint, per electionem seu quemvis alium modum, assumi, quae, promoti per nos seu auctoritate nostra ad patriarchalium, archiepiscopali et episcopali Ecclesiarum, necnon monasteriorum regimina, obtinebant tempore promotionum de ipsis factarum, nunc quocumque modo vacantia aut in posterum vacatura, necnon etiam per assecutionem pacificam quorumcumque prioratum, personatum, officiorum, canonicatum, praebendarum, Ecclesiarum aut beneficiorum aliorum, per nos seu auctoritate nostrarum literarum, immediate collatorum seu conferendorum in posterum, praeterquam si virtute gratiae expectativae assecutio fiet, nunc vacantia et inantea vacatura, plena, super praemissis omnibus et singulis, cum fratribus nostris collatione praehabita et matura deliberatione secuta, ordinationi, dispositioni ac provisioni nostrae, de ipsorum fratrum consilio, auctoritate apostolica reservamus. Decernentes ex nunc irritum et inane, si secus, super praemissis et quolibet eorum, per quoscumque, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, contigerit attentari.

§ 3. Item, placet nobis quod, in metropolitanis et cathedralibus, etiam immediate non subiectis Ecclesiis et monasteriis immediate subiectis Sedi Apostolicae, fiant electiones canonicae, quae ad dictam Sedem deferantur, quas etiam ad tempus constitutionis felicis recordationis Nicolai Papae III, quae incipit *Cupientes*, expectabimus: et elapso dicto tempore, si non

(1) Tu ad hoc vide etiam Gregorium XIII.

Declaratque circa electiones etc. constitutionem Nicolai IV c. III. De electione in 6 (1);

presentatae, vel si presentatae, minus canonicae fuerint, providebimus; et si canonicae fuerint, eas confirmabimus, nisi ex rationabili et evidenti causa, de dictorum fratrum consilio, de digniori et utiliori persona duxerimus providendum, proviso quod confirmati praedicti et per eos provisi metropolitanis suis et aliis praestent debita iuramenta et alia ad quae de iure tenentur. Et in monasteriis dictae Sedi immediate non subiectis et aliis regularibus beneficiis, super quibus, pro confirmatione vel provisione, ad dictam Sedem non consuevit haberi recursus, electi, seu illi quibus providendum est, pro confirmatione et provisione huiusmodi ad Curiam Romanam venire non tenebuntur, ipsaque regularia beneficia sub expectativis gratis non cadant. Ubi autem, pro monasteriis, ad dictam Curiam venire seu mittere consueverint, non aliter confirmabimus vel providebimus, quam superius de cathedralibus Ecclesiis est expressum. Et de monasteriis monialium non disponemus, nisi sint exempta, et tunc per commissionem ad partes. De caeteris vero dignitatibus et beneficiis quibuscumque, saecularibus et regularibus, vacaturis, ultra reservationes praedictas (maioribus dignitatibus post pontificales, in cathedralibus, et principalibus in collegiatis Ecclesiis, exceptis, de quibus iure ordinario providetur) per illos inferiores, ad quos alias pertinet.

§ 4. Placet etiam nobis quod, per quamcumque aliam reservationem, gratiam, expectativam, aut quamvis aliam dispositionem, sub quacumque verborum forma, per nos vel auctoritate nostra factam vel faciendam, non impediamus nos quo minus de illis, cum vacabunt de februario, aprilis, iunii, augusti, octobris et decembris mensibus, libere disponatur per illos, ad quos horum collatio, provisio, praesentatio, electio, seu quaevis alia dispositio pertinebat: reservatione, aliave quavis dispositione, auctoritate nostra factis vel faciendis, non obstantibus quibuscumque.

Quoties vero, aliquo vacante beneficio in ianuarii, martii, maii, iulii, septembris et novembris mensibus, specialiter dispositioni dictae Sedis reservatis, non apparuerit infra tres menses a die notae vacationis in loco beneficii, quod alicui de illo apostolica auctoritate provisum fuerit, ex tunc et non antea ordinarius, vel alius ad quem illius dispositio pertinebit, de illo libere disponere poterit; et ad finem, ut haec ordinatio collationum beneficiorum non reservatorum per alternos menses possit per dictam nationem publicari, et omnes qui ea gaudere voluerint, tempus congruum habeant eam acceptandi tunc quoad dictam Sedem, a kalendis iunii proxime futuris ipsa currere incipiet, et durabit deinceps, nisi in futuro concilio, de consensu dictae nationis, aliter fuerit ordinatum.

§ 5. Placet similiter nobis quod, circa provisionem dictae Sedis ordinandam, modus annatarum hoc modo currat. De Ecclesiis cathedralibus omnibus et monasteriis, virorum dumtaxat, vacantibus et vacaturis, solvantur, de fructibus primi anni a die vacationis, summae pecuniarum in Camera Apostolica taxatae, quae communia servitia nuncupantur, et si quae excessive taxatae sint, relaxentur; et quod provideatur specialiter in gravatis regionibus, secundum qualitatem rerum, temporum et regionum, ne nimium praegraventur, ad quod petentibus dabimus commissarios in partibus, qui diligenter inquirent et relaxent. Taxae autem praedictae, pro media parte, infra annum a die habitae possessionis pacificae totius vel maioris partis, solvantur; et pro alia media parte, infra annum sequentem; et si infra annum bis vel pluries vacaverint, semel tantum solvatur, nec debitum huiusmodi in successorem in Ecclesia vel monasterio transeat. De ceteris vero dignitatibus, personatibus, officiis et beneficiis, saecularibus ac regularibus quibuscumque, quae auctoritate dictae Sedis conferentur, vel

Et quoad annatas.

de quibus providebitur (praeterquam vigore gratiarum, expectativarum aut causa permutationis), solvantur annatae seu medii fructus iuxta taxam solitam, a tempore possessionis intra annum, et debitum huiusmodi, similiter, in successorem in beneficio non transeat. Sed de beneficiis, quae valorem vigintiquatuor florenorum auri de Camera non excedunt, nihil solvatur, doretque haec observantia deinceps, nisi eam similiter in futuro concilio, de ipsius nationis consensu, contingat immutari.

§ 6. In aliis autem quae, per felicis recordationis Eugenium Papam quantum, etiam praedecessorem nostrum, pro dicta natione, usque ad tempus futuri generalis concilii, permissa, concessa, indulgentia et decreta, ac per nos confirmata fuerunt, in quantum illa concordiae praesenti non obviant, ista vice nihil volumus esse immutatum, et per hoc quod, in concordatis huiusmodi, sive quibusvis aliis eorum occasione conficiendis literis, propter compendiosorem descriptionem, Alania specialiter appellatur, natio ipsa censi non debet a Germanica natione distincta seu quomodolibet separata.

§ 7. Et praeterea, quia difficile foret praesentes literas ad singula, in quibus de eis forsitan fides facienda fuerit, loca deferri, eadem apostolica auctoritate decernimus quod ipsorum transumpto metropolitanorum dictae nationis sigillo munito, tamquam praesentibus, si exhiberentur, literis, plena fides adhibeatur et perinde stetur, ac si dictae praesentes literae forent exhibitae vel ostensae, et insuper quoque irritum et inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, contigerit attentari.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quadringentesimo quadragesimo (1), septi-

(1) Leg. quadragesimo octavo, vii kal. aprilis (a. 7). (2) Vide Constit. hanc supra, pag. 92.

mo kalendas aprilis, pontificatus nostri anno secundo.

Dat. die 26 martii, 1448, pont. anno II.

II.

Catholicos Latini ritus ad Graecum transire non posse decernit (1).

SUMMARIUM

1. Ritus immiscere non licet. — 2. Hoc prohiberi vult per inquisitorem haereticae pravitatis.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis haereticae pravitatis inquisitori et provinciali provinciae Graeciae, Ordinis Praedicatorum, salutem et apostolicam benedictionem.

§ 1. Pervenit ad aures nostras quod in locis, quae catholicis in Graecia subiecta sunt, multi catholici, unionis praetextu, ad Graecos impudenter transeunt ritus. Mirati admodum sumus, mirarique non desistimus, nescientes quid sit quod eos a consuetudine ac ritibus, in quibus nati enutritique sunt, in alienigenarum ritus transposuit: nam, etsi laudabiles Orientalis Ecclesiae ritus sint, non licet tamen Ecclesiarum ritus permiscere, neque id unquam sacrosancta synodus Florentina permisit.

§ 2. Quas ob res nos, quibus, quamvis immeriti, huiusmodi rerum omnium cura divinitus imposita est, cupientes citius, ne malum longius serpat, huic rei providere, vobis et utrique vestrum, sub virtute sanctae obedientiae districte mandamus ut, auctoritate apostolica, in omnibus locis praedictis, cum ea ex officio vestro visitatis, permixtionem rituum omnino prohibeatis, convocato ad id, si opus fuerit, auxilio brachii saecularis, contradictores censuris ecclesiasticis et omnibus aliis iuris remediis compescendo.

Datum Romae apud Sanctam Pudentianam, anno Incarnationis dominicae millesimo quadringentesimo quadragesimo

(1) Ex Regest. in Archiv. Vatic.

octavo, octavo idus septembris, pontificatus nostri anno secundo.

Dat. die 6 septembris 1448, pont. anno II.

III.

Canonizatio S. Bernardini Senensis, professoris Ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci de Observantia eiusque relatio in numerum sanctorum confessorum.

SUMMARIUM

Mirabilia fecit Dominus ut hominem in salutis viam reduceret, — 1. Angelos quandoque destinando, — 2. Patriarchas mittendo — 3. Prophetasque, — 4. Filiumque suum morti tradendo pro nostrorum expiatione peccatorum. — 5. Post autem eius ad coelos ascensionem, dimisit in terra apostolos, quorum doctrina et opera, ultra alia, multi se Dei servitio dedicarunt etc. — 6. Et continue in Ecclesia sua renovat aliquos viros electos, qui, quasi novi apostoli, alios ad Dei servitium trahunt. — 7. Inter quos electos surrexit praecipue S. Bernardinus de Senis, qui, vitae exemplo et praedicationis opera, in tota Italia Dei Evangelium renovavit, — 8. Et quamplurima miracula fecit. Itaque rex Aragonum, et populi civitatis Senarum et Aquilae apud Eugenium IV institerunt ut desuper fieret processus, ad effectum eum canonizandi, virtute comperta. — 9. Eugenius itaque id tribus cardinalibus commisit, et tandem, veritate habita, illum canonizare cogitabat. — 10. Hic ergo Pontifex, ab eisdem requisitus, aliis tribus cardinalibus idem negotium commisit, et abundantius veritas comperta fuit. — 11. Et tamen tertio, alios destinavit duos episcopos, qui, maiora etiam miracula verificarent et retulerunt. — 12. Tandem misit Senas et Aquilam unum episcopum, qui perseverantiam miraculorum retulit in dies esse maiorem. — 13. Ideo hic Pontifex omnia in consistorio secreto referri voluit et examinari. — 14. Et, in alio simili consistorio, unanimiter cardinales canonizationem fieri volarunt, et Pont. B. Bernardinum canonizandum esse censuit. — 15. Postea in cappella maiori praelatorum vota exquirere voluit, et illi in eodem voto fuerunt. — 16. In consi-

torio publico tandem ipse Pontifex canonizationem facere publice decrevit. — 17. Refert ergo quasdam S. Bernardini virtutes. — 18. Et, consensu cardinalium accedente, B. Bernardinum inter Ss. confessores connumerat et canonizat, — 19. Indulgentiasque visitantibus eius Ecclesiam concedit, porrigendo manus adintrices.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

Misericordias Domini in aeternum nos cantare debere, Propheta admonet dicens: *Misericordias Domini in aeternum cantabo.* Magna et inenarrabilia sunt profecto opera misericordiae Dei, quibus iugiter, in salutem humani generis, se eiusdem miserationis sinus effundit, quae, si quis ab initio creati hominis recensere voluerit, non tantum hominum linguae, quaecumque illae sint, non sufficerent angelorum. Quam inenarrabile est, quod cum hominem creasset ad imaginem et similitudinem suam, quodque particeps esse posset felicitatis aeternae in unam caelestem civitatem adscribendus consortiis angelorum, si datae sibi divinitus legis non contempsisset imperium, non passa est divina clementia, ipsum penitus interire, sed pro temporum diversitate non destitit congruentes exhibere medicinas, quibus a lege Domini aberrans, in salutis semitam traheretur.

§ 1. Nunc angelos destinando, qui divinam patefacerent voluntatem, suaderent quae iusta sunt, quae sancta sunt, et ad implendum divinum beneplacitum adiuvarent.

§ 2. Nunc mittendo patriarchas gratiae suae spiritu repletos, qui, exemplo suo, ceteros instruerent ad salutem.

§ 3. Nunc divinos prophetas, qui, Spiritu suo Sancto illuminati, non tantum eius temporis divina beneficia humano generi commemorarent, sed etiam futura praedicerent.

§ 4. Et illud maxime, quo nihil potest inter opera divinae miserationis sublimius excogitari, quod Dei Filius in sua persona

Mirabilia fecit Dominus ut hominem in salutis viam reduceret.

Angelos quandoque destinando,

Patriarchas mittendo

Prophetasque.

Filiusque suum morti tradendo pro nostrorum expia-

Approbatio constitut. Eugenii IV (2).

Fides danda transumptis.

lione peccatorum. naturam nostrae mortalitatis assumeret, et adimpleret ea, per mysterium passionis et mortis suae, quibus a diaboli potestate et peccatorum vinculis solveremur.

§ 5. Haec facta sunt per illam immensissimam profunditatem et abyssum impenetrabilem misericordiae Dei, quem nos christiapi induimus (1), et Ipsius sumus baptismate consecrati, per singulos dies commemorantes, conamur cum cordis nostri spe, fide et charitate viventes sacrificium immolare, cum per ministerium sacerdotum, illius salutaris hostiae, qua peccatum mundi huius abluitor, sacrificium indesinenter offertur. Haec inenarrabilia sunt, et vix possunt, nisi exigua quadam et tenuissima ex parte cogitari: verum, si quis excogitationem extenderit in divina beneficia quae, post Domini nostri Iesu Christi ascensionem ad coelos, humano generi exhibita sunt, quis illa, non dicam numerare, sed, quamvis potens eloquio, minima ex parte enarrare sufficiat? Quis non stupeat tantam vocationem humani generis per apostolicam turbam (2) paucissimorum hominum a Dei Filio Iesu Christo Domino nostro in universum orbem terrarum destinatorum, evangelicam veritatem humanis auribus intonantium, quorum praedicatione factum est ut nihil terrenum, nihil ligneum nihilque corporeum, nihil denique quod corporis sensus attingit, pro Deo colendum esse homines putent? quodque a vetere seu carnali vita, tam inaestimabilis multitudo in novam et spiritualem vitam translata est, ut persuasum sit humano generi, in ipsis qui Evangelio crediderunt, continentia usque ad tenuissimum victum panis et aquae, et quod maius est, non solum quotidiana, sed per contestes plures dies perpetuata ieiunia? quod castitas usque ad coniugii prolisque contemptum? quod patientia usque ad cruces flammisque neglectas? quod liberalitas usque ad patrimonia distributa pauperibus? quod denique totius

(1) Waddingus legit: quae nos, qui Christum induimus (n. r.). (2) Tubam.

huius mundi aspernatio, usque ad desiderium mortis intenditur? Haec in plurimis, qui Christi Evangelio credidere, impleta sunt et quotidie videmus impleri, cum terrarum ubique videamus, ubi floret Christi religio, sacra coenobia viris mulieribusque referta, qui se ipsos omnipotenti Deo sacras victimas immolarunt; cum videamus innumerabiles fere sanctissimos et devotissimos sacerdotes, fungentes suo ministerio, id implere conari, ut ab hac carnali vita in spiritualem transeant, et a saeculi huius concupiscentiis immaculati illaesque permancant; cum, ex innumerabili multitudine populi, pars non exigua per Evangelii semitam transire conatur, impleta (1) mandata coelestia quantum sinit mortalitatis infirmitas. Haec facta sunt divina providentia, per humanitatem doctrinamque Christi, per ipsius passionem et mortem, per apostolorum itinera, per martyrum contumelias, cruces, sanguinem, mortes, per sanctorum praedicabilem vitam, atque in his universis digna rebus tantis atque virtutibus, pro temporum opportunitate, miracula.

§ 6. Quanta vero est illa divina miseratio, quod, decursu temporum, multorum frigescente charitate, illam penitus non sinit extinguere, sed continuo Ecclesiam suam per ministerium electorum suorum renovare et multiplicare non cessat, unicuique tempori electos quosdam, quasi primos magni gregis arietes, et quasi alteros apostolos destinando, qui Evangelii semitam fere oblitteratam et pene corruentem, et vitae exemplo et doctrinae verbis innovarent, tantae perfectionis in se exemplaria iacentes, quae postea innumerabiles fere, divino spiritu illorum corda agente, facilissime sequerentur.

§ 7. Hoc factum est per misericordiam Dei superioribus temporibus et fere ubique terrarum; sed novissimis diebus, divina se miseratio exuberanter effudit, cum, in multorum cordibus frigescente charitate, sacram religionem, quae ab evange-

Et continue in Ecclesia sua renovat aliquos viros electos, qui, quasi novi apostoli, alios ad Dei servitium trahunt.

Inter quos electos surrexit praecipue S. Bernardinus de Senis, qui, vitae exemplo et praedicationis opera, in tota

Italia Dei Evangelium renovavit.

lica perfectionis semita aberrare videbatur, divino dignata est igne succendere, ut videamus plerasque Religiones ita renovatas, et ita divino igne succensas, ut nisi ingrati esse velimus, divinae beneficentiae immensas gratias referamus quod, ad excolendam vineam suam, etiam hac novissima hora operarios destinare non cessat. Quamplures videmus in hoc ministerium destinatos, sed temporum nostrorum praecipuus et magnus, inter electos, fuit vir iste sanctissimus, propter quem celeberrimus iste conventus agitur, S. Bernardinus, vir ab ipsis incunabulis perfectioni evangelicae consecratus, qui in vineam Domini cultor et operarius designatus, iniunctum sibi opus indesinenter exercuit; qui se immaculatam ab huius saeculi contaminatione custodiens, primum in seipso iugum Christi suave complexus est, et adeo vitae exemplo et sacra praedicatione profecit, ut fere per omnem Italiam renovaverit Evangelium Christi, ubique sine offendiculo scandaloque pertransiens, et, quantum fieri potuit, semper Deo et hominibus placens. Non est huius loci, propter angustiam temporis, singulas suas divinas et fere innumerabiles recensere virtutes; nam tanta omnipotentis Dei attestazione munitur, ut humana laude non egeat.

Et quamplurima miracula fecit. Itaque rex Aragonum, et populi civitatis Senarum et Aquilae apud Eugenium IV institerunt ut desuper fieret processus, ad effectum eum canonizandi, virtute comperta.

§ 8. Tanta etenim in sanctitatis suae testimonium coruscavere miracula, ut etiam, si qui sint ministri satanae, qui eius cuperent detrahere sanctitati, tantis visis signis atque portentis, penitus obmutescant; et qui beneficia Dei, tempore nostro exhibita, recognoscunt, agant uberes gratias tantae sanctitatis accensi (1), videntes in hoc gloriosissimo viro renovari quod de unigenito Dei Filio dictum est: *Venient ad Te, qui detrahebant tibi, et adorabunt vestigium (2) pedum tuorum.* Tanta etenim tempore sanctae memoriae praedecessoris nostri Eugenii Papae quarti increbuerunt miracula, ut saepe per plu-

(1) Wadd. auctori legit pro accensi (n. r.).

(2) Vulgata habet vestigia, Isai., LX, 14 (n. r.).

rimos timoratos et religiosos viros, necnon literis multorum principum, et praecipue carissimi in Christo filii nostri Alphonsi, Aragonum regis illustris, et Senensis et Aquilensis populorum precibus, literis et nunciis pulsatus sit, ut tanta et tam divina miracula, quotidie coruscantia, diligenter mandaret inquiri, ut, veritate comperta, tanto viro gloriam, quam iam divina testificatione in triumphante Ecclesia obtinebat in coelis, in militante non negaret in terris.

§ 9. Fecit quod rei gravitas et magnitudo poscebat, et quod alias Sedes Apostolica observare consuevit, commisit tribus S. R. E. cardinalibus, qui duos venerabiles episcopos delegantes, veritatem tantae rei inquiri cum omni gravitate mandarent, qui, exactis aliquot mensibus, ad Sedem Apostolicam revertentes, quae invenerunt fidelissime retulerunt. Cum autem idem praedecessor noster, rerum veritate perspecta, pulsantium precibus satisfacere cogitaret, vocante Deo, de hac miseriarum valle subtractus est.

§ 10. Nos qui, non meritis nostris, sed divina dignatione, illi in onere et honore successimus, fuimus per eosdem, quos supra retulimus, saepissime requisiti, ut quod praedecessor noster, impediendo morte, non fecerat, implemus. Nos, rei gravitatem et magnitudinem attendentes, deliberavimus mature et gravissime procedendum. Propterea tribus ex venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus commisimus ut duos venerabiles episcopos eligerent, quos denuo pro inquirenda veritate delegarent, ut, duplici inquisitione informati, rem audacius ageremus. Miserunt, sicut iniunxeramus, duos venerabiles episcopos, qui eorum, quae invenerant, in scriptis novitiam reportantes, fidelissime singula retulerunt, per omnia conformiter referentes his, qui tempore praedecessoris nostri fuerant destinati; sed multo plura clarissima miracula reportarunt, quae post priorum regressum fuerant perpetrata.

Eugenius itaque id tribus cardinalibus commisit, et tandem, veritate habita, illum canonizari cogitavit.

Hic ergo Pontifex, ab eisdem requisitus, aliis tribus cardinalibus idem negotium commisit, et abundantius veritas comperta fuit.

Et tamen ter-
tio alios do-
stinavit duos e-
piscopos, qui
maiora etiam
miracula veri-
ficarunt et re-
tulerunt.

Tandem misit
Senas et Aquil-
iam unum epi-
scopum, qui
perseverantiam
miraculorum re-
tulit in dies es-
se maiorem.

Ideo hic Pon-
tiffex omnia in
consistorio se-
creto referri vo-
luit et exami-
nari.

Et, in alio si-
milli consisto-
rio, analogiter
cardinales ca-
nonizationem
fieri voluerunt,
et Pont. B. Ber-
nardinum cano-
nizandum esse
consulit.

§ 11. Nos, non ea inquisitione contenti, etiam tertio destinare decrevimus. Propterea, duos alios venerabiles episcopos iussimus proficisci, qui profecti, post menses aliquos rediere, uberrima et fidelissima attestazione referentes, tanta dictum innovari et coruscare miracula, quod, si singula recensenda essent, vix possent magnis libris includi; sed ex omnibus quaedam maiora et insigniora retulerunt.

§ 12. Nos postea etiam Senas mittendum esse censuimus, misimusque venerabilem fratrem nostrum Angelum, episcopum Esculanum, qui, post aliquot menses reversus, coruscantem divinam gratiam in miraculorum perpetracione, sub verissima et fidelissima attestacione, recensuit, quem etiam voluimus Aquilam proficisci, ut etiam reportaret, si in tanti viri sanctitatis attestacionem, perseveranter divina miracula coruscarent, qui reversus, prioribus a nobis destinatis conformia reportavit, et insuper magna et stupenda, quae postmodum contigerant, retulit; quae non in angulis, sed publice et in conspectu multitudinis fuerant perpetrata.

§ 13. Nos, his compertis, ne Spiritui Sancto resistere videremur, qui per os propheticum laudari Deum in sanctis suis iubet, piis et devotis supplicationibus postulantium condescendere cogitavimus, fecimusque, per venerabiles fratres nostros S. R. E. cardinales per nos deputatos, omnia per nuncios reportata in secreto consistorio nostro diligenter particulariterque referri, quae per consistorium examinata sunt.

§ 14. Sed, propter gravitatem rei, visum est in aliud consistorium differri, ut, tempore medio, quilibet cardinalis in domo sua posset illa diligentius intueri, et in secundo consistorio, servatis (1) omnium votis, in eadem sententiam convenerunt, tantam esse evidentiam miraculorum (2), necnon de vitae ipsius sanctimonia ac fidei integritate, tam clarum, tamque evidens testimonium, ut in tanti viri ca-

nonizationem animos concorditer sua vota depromerent, quorum secuti iudicium, tunc canonizandum esse decrevimus.

§ 15. Verum, ut res cum maiori gravitate procederet, iussimus, in cappella maiori palatii nostri Apostolici apud Sanctum Petrum, praelatorum omnium qui in Curia essent fieri congregationem, ipsisque ibidem positis, una cum venerabilibus fratribus nostris proposuimus rem hanc, omnia recensentes, quae usque in horam illam, in huiusmodi materia, fuissent actitata et singulorum vota scrutata sunt, qui in eadem sententiam devenerunt, in quam venerabiles fratres nostri S. R. E. cardinales in consistorio secreto convenerant.

§ 16. Postea in consistorio generali, re proposita, quod in consistorio secreto per nos decretum fuerat, publice decrevimus faciendum, hoc est tanti viri canonizationem in Ecclesia Principis apostolorum, hac die Pentecostes, per nos debere celebrari.

§ 17. Nos igitur, qui huc hodie convenimus ut, in conspectu tantae multitudinis, sanctitati tanti viri testimonium perhibeamus, assumimus illud dominicum verbum quod suis imitatoribus dixit: *Ubi ego sum, illic et minister meus erit* (1). Ministravit Christo, cum se laqueis saeculi exuens, et deponens veterem hominem cum actibus suis, et induens novum, qui secundum Deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis, iugum leve sanctae religionis amplexus est. Ministravit Christo cum, in sancta religione proficiens, dictum maiora virtutum divinarum augmenta capiebat, praecipue humilitatis Christi imitator effectus, pauper spiritu et dives gratia. Ministravit Christo cum multis, exemplo vitae, ad salutem profecit aeternam. Ministravit Christo, cum membris Christi, hoc est fidelibus Christi, pabulum doctrinae coelestis indesinenter exhi-

(1) Wadd. hanc pericopen adiungit: *Ministravit vir iste sanctissimus Christo, et sequutus est Christum. Ministravit Christo etc: ut supra (n. T.).*

Postea in cap-
pella maiori
praelatorum vo-
ta exquirere vo-
luit, et illi in
eodem voto fue-
runt.

In consistorio
publico tandem
ipse Pontifex
canonizationem
facere publice
decrevit.

Refert ergo
quasdam S. Ber-
nardini virtu-
tes.

buit, plurimas Deo lucrificans animas, quas a diaboli et saeculi laqueis exuebat. Ministravit Christo, cum, per civitates provinciasque seminans verbum Dei, populorum catervas antiquis odiis dissidentes, omni cordium rancore deposito, in charitatem mutuam revocabat. Ministravit Christo, cum in pluribus locis mores in lasciviam vergentes et diutius antiquatos, verbi divini praedicatione, dimovit, exhortans tam viros quam mulieres servare pudicitiam reliquosque laudabiles mores, sine quibus nemo vere potest esse christianus. Ministravit Christo, cum, nominis sui per omnem Italiam celebritate ingente, in eadem, quam primo assumpserat, humilitate permansit. Ministravit Christo, cum verbum Dei indefesse praedicare non destitit. Ministravit Christo, cum, se vocante ad aeternam requiem, nec mori timuit, nec vivere recusavit.

§ 18. Ergo, quia non potest Veritas ipsa mentiri, quae est unigenitus Dei Filius, qui, per os carnis assumptae, loquutus est dicens: *Qui mihi ministrat, me sequatur, et ubi ego sum, illic et minister meus erit*; cum sciamus hunc sanctum virum ministrasse Christo, et ipsum fuisse sequutum usque ad consummationem vitae, minime dubitare permittitur, quin potius certissimum tenere debemus, quod, ubi est Christus Dei Filius, sit etiam minister suus S. Bernardinus. Ergo, quia cum Christo sunt omnes sancti eius, de omnipotentis Dei misericordia, qui non deserit Ecclesiam suam, et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, ac venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium ad id accedente consensu, decernimus, declaramus et ordinamus sanctum Bernardinum inter sanctos Dei, ab universa Ecclesia debere deputari et sanctum haberi, et tamquam sanctum honorari et coli. Ipsumque canonizamus, et pro canonizato habere volumus. Mandantes festum (1) in numero

(1) Legendum putamus cum Waddingo: *Mandantes festum ipsius in numero Ss. Confessorum Bull. Rom. Vol. V. 14*

sanctorum confessorum non pontificum decantari.

§ 19. Insuper, omnibus vere poenitentibus et confessis, qui in die festi sui ecclesiam, in qua sanctum corpus suum requiescit, devote visitaverint, et ad ornatam sive fabricam dietae ecclesiae manus porrexerint adiutrices, septem annos et totidem quadragenas, de iniunctis eis poenitentiis, misericorditer in Domino relaxamus praesentibus, perpetuis temporibus duraturis.

Nulli ergo etc.

Si quis autem etc.

Datum Romae in basilica Principis apostolorum, anno Incarnationis dominicae 1450, nono kalendas iunii, pontificatus nostri anno iv.

Dat. die 24 maii 1450, pont. anno iv.

IV.

Contra impios christianos mittentes et deferentes arma, victualia et mercimonia ad partes saracenorum, vel eisdem favorem aut auxilium praestantes.

SUMMARIUM

1. Lateranense et Lugdunense concilia multis poenis innodarunt deferentes et mittentes arma etc. Saracenis etc. — 2. Pontifex easdem et maiores poenas hic expressas imponit illis, qui per decennium victualia et quaecumque arma etc. detulerint aut deferri permiserint ad terras Soldano subiectas. — Sanctio poenalis.

Nicolaus, episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

§ 1. Olim, tam in generali quam in Lugdunensi postmodum substituto concilio, per Sedem Apostolicam celebratis, in illos falsos et impios christianos, qui, contra Deum et christianum populum, saracenis ferrum, arma, quibus christianos impugnent, et lignamina galearum et aliorum vasorum navigabilium deferunt ad eos, et qui eis galeas vendunt non pontificum debere collocari, et ei officium Confessorum non pontificum decantari (n. T.).

(1) Ad hoc vide bullam xxx Pii V, *Etsi dominici*.

Indulgentias
quo visitantibus
eius ecclesiam
concedit, por-
rigendo manus
adiutrices (1).

Lateranense et
Lugdunense con-
cilia multis pe-
nalis innodarunt
deferentes et
mittentes arma
saracenis etc.

ac naves, quique in pyraticeis saraceno-
rum navibus curam gubernationis exer-
cent, vel in machinis et quibuslibet aliis,
eis impendunt auxilium vel consilium
vel favorem, in christianorum dispendium
et specialiter Terrae Sanctae, fuit excom-
municationis sententia promulgata, ipsos-
que rerum suarum privatione mulctari,
et servos capientium fore censuerunt
concilia supradicta; expresse quoque in
ipsis praecipitur, ut talibus gremium non
aperiatur Ecclesiae, nisi totum, quod de
commercio tam damnato perceperint, et
tantundem de suo, in subsidium Terrae
memoratae praestiterint, ut aequo iudicio,
in quo deliquerint, puniantur.

§ 2. Nos itaque gerentes corde nego-
cia dictae Terrae, duximus hactenus sta-
tuendum, ut nullus equos, ferrum, li-
gnamina, victualia et alia quoque mer-
cimoniam, in Alexandriam vel alia loca
saracenorum terrae Aegypti deferre vel
mittere, seu e partibus eorum, ut eisdem
deferantur, extrahere vel extrahi per-
mittere, aut consilium vel favorem praes-
tare quoquomodo praesumat. Ac illos,
qui contra huiusmodi constitutionem no-
stram ausu temerario venire tentaverint,
eo ipso, excommunicationis sententiae de-
cernimus subiaccere, a qua non possint
absolvi, nisi tantum de bonis propriis
in dictae Terrae Sanctae subsidium cou-
vertendum exsolverint, quantum ad partes
praedictas extulerint vel miserint, et de-
ferri, vel de ipsorum partibus extrahi
permiserint, ad eosdem deferendum. Et
nihilominus, si personas eorum capi con-
tigerit, in servitutem et capientium illo-
rum esse volumus in quorum ceciderint
captionem. Volentes autem in hac parte
solertius providere quanto amplius exi-
gere hoc noscitur urgens necessitas dictae
Terrae, apostolica auctoritate statuimus,
ut nullus omnino aliqua victualia, usque
ad decennium, a data praesentium com-
putandum; alia vero praedicta, aut ali-
quod seu aliqua de eisdem, aut aliud

quodlibet (victualibus, sicut praemittitur,
usque ad praedictum tempus dumtaxat
exceptis), quacumque occasione vel causa,
seu quovis ingenio vel quaesito colore,
ullo umquam tempore in Alexandriam
vel partes Aegypti, seu terras Soldano
subiectas, mittere vel deferre praesumat,
vel, quantum in eo fuerit, mitti vel de-
ferri permittat, auctoritate decernimus
eadem, ut hi, qui contra huiusmodi sta-
tutum nostrum quolibet modo venire
praesumpserint, praeter poenas praedi-
ctas, quas ipso facto incurrere volumus,
perpetuo sint infames, et intestabiles ha-
beantur, ita quod nec testari nec legata
eis seu relicta percipere valeant. Et in-
super ad successiones, tam ex testamento
quam ab intestato, sint prorsus et red-
dantur inhabiles, nec ad publica quaeli-
bet admittantur officia, sicutque illis actus
legitimi perpetuo interdicti; et postquam
de huiusmodi temeritate constiterit, die-
bus festivis et dominicis publice nunc-
cientur, et ad fiscum bona omnia devol-
vantur.

Si quis autem etc.

Datum apud Urbem Veterem, nono
kalendas septembris, pontificatus nostri
anno iv.

Dat. die 24 augusti 1451, pont. anno iv.

V.

Bonifacii PP. IX literas super festo Vi-
sitationis sanctissimae Virginis Mariae
confirmat (1).

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Bonifacii PP. IX literae in-
sertae praesentibus. — 2. Eisdem confir-
mat. — 3. Solitae clausulae.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei,
ad perpetuam rei memoriam.

Romanorum gesta Pontificum, quibus
potissime salus animarum procuratur, re-

(1) Ex Regest. in Archiv. Vatic.

censeri convenit, ut illa omnibus inno-
tescant.

Bonifacii PP.
IX literae in-
sertae praesen-
tibus.

§ 1. Hinc est quod nos tenorem qua-
rundam litterarum felicitis recordationis
Bonifacii Papae Noni, praedecessoris no-
stri, in eius registro compertam, de re-
gistro ipso de verbo ad verbum transcribi,
et praesentibus annotari fecimus, qui est
talis: *Bonifacius episcopus servus servo-
rum Dei, ad perpetuam rei memoriam.*
Superni benignitas.... (1).

Eisdem confir-
mat.

§ 2. Caeterum, ut earundem litera-
rum tenor praedictus sic insertus omni-
modam rei seu facti certitudinem faciat,
auctoritate apostolica decernimus ut il-
lud idem robur eandemque vim eum-
demque vigorem dictus tenor per omnia
habeat, quae haberent originales literae
supradictae, ut eadem prorsus eidem te-
nori fides adhibeatur, quodcumque et
ubicumque fuerit exhibitus vel ostensus:
ut eidem stetur firmiter in omnibus, si-
ent ipsis originalibus literis staretur,
si forent exhibitae vel ostensae. Per hoc
autem nihil novi concedere intendimus,
sed tantum per dictum praedecessorem
concessa in suo robore permanere.

Solitae clau-
sulae.

§ 3. Nulli ergo omnino hominum li-
ceat hanc paginam nostrarum constitutio-
nis et intentionis infringere, etc.

Datum Romae apud Sanctam Mariam
Maiorem, anno Incarnationis dominicae
millesimo quadringentesimo quinquage-
simo primo, septimo kalendas aprilis,
pontificatus nostri anno quinto.

Dat. die 26 martii 1451, pont. anno v.

VI.

*Translatio patriarchalis Ecclesiae Gra-
den. ad civitatem Venetiarum, cum
suppressione tituli eiusdem Ecclesiae
Gradensis (2).*

SUMMARIUM

Proemium. — 1, 2. Causae huiusmodi fa-
ciendae translationis. — Translatio (de

(1) Caetera leguntur in ipso Bonifacio, tom. iv,
pag. 602. (2) Ex Regest. in Archiv. Vatic.

qua in rubrica). — 3. Ex Gradensi, Castel-
lana et Veneta Ecclesiae unica tantum sit
dioecesis. — 4. Gradensis Ecclesiae digni-
tates novo patriarchatui adjudicantur. —
5. Eidem applicatur quoque dos Ecclesiae
Graden. et Castellon. — 6. Clausulae.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei,
ad perpetuam rei memoriam.

Regis aeterni ac Pastoris illius caele-
stis et animarum Christi, a quo sin-
gula gratiarum dona, vicem, licet immé-
riti, gerentes in terris, cum simus ab Ho
in eminenti militantis Ecclesiae specula
constituti, tum ad omnes christifidelium
nationes, loca et personas, ut promeritorie
honorentur, intenti sumus; tum ad hono-
rem et dignitatem illorum pervigili cura
attendimus nostras cogitationes, quorum
devotio erga nos, fervor fidei et pluri-
marum virtutum merita videntur expo-
scere, ut amplioris dignitatis titulo de-
corentur.

§ 1. Sane, mentis nostrae intuitu con-
siderantes quanta sit dignitas et ma-
gnitudo reipublicae Venetorum, quanta
populi multitudo, quantus civitatis orna-
tus et amplitudo, quanta illius magnitudo
dominii, quanta rerum magnificentia exi-
stat: advertentes quoque animum ad
singularem ipsorum erga nos et Roma-
nam Ecclesiam devotionem, nimirum, ipso-
rum quasi requirentibus meritis, ad ea
agenda et concedenda impellimur, quibus
talis et tam egregiae civitatis et civium
nomen ac gloria, per suae quoque Ec-
clesiae maiestatem et amplitudinem illu-
stretur.

§ 2. Cum itaque Ecclesia patriarchalis
Graden., in dominio ipsius reipublicae,
Venetorum existens, quae per obitum
bo. me. Dominici, ultimi illius patriarchae
extra Romanam Curiam defuncti, pasto-
ris est solatio destituta, sita sit in loco
deserto et destituto cultoribus, adeo ut
nullus iam dudum patriarcha residere vo-
luerit, et quo tantae dignitatis splendor
sordescere existimatur, nos considerantes

Pontifex eas-
dem et maiores
poenas hic ex-
pressas impo-
nit illis, qui per
decennium vi-
ctualia et quae-
cumque arma
etc. detulerint
aut deferri per-
miserint ad ter-
ras Soldano sub-
iectas.

Saectio poe-
nalis

Proemium.

Causae huius-
modi faciendae
translationis.

Exordium.

quod si in civitate Venetiarum dignitas patriarchalis sedis institueretur, civitas ipsa, tamquam planta fructifera, radicibus suis altius in solo uberi debitis (1) in immensum fere suae dignitatis ramos expandet, et amplificationem recipiet digniorem: quodque ex eo devotio civium et religio fidei ac divinus cultus maiorem fructum pariet animarum ad omnipotentis Dei laudem et exaltationem Ecclesiae suae sanctae, ut civitas ipsa Venetiarum digniori in spiritualibus titulo decoretur, et titulum patriarchalis Ecclesiae Graden. necnon titulum et dignitatem episcopatus Venetiarum, qui, a nomine loci in ambitu ipsius civitatis existens, Castellum nuncupatur, in quo illius ecclesia cathedralis sita, episcopatus Castellan. nominatur, extitit, caeteras quoque dignitates, personatus, administrationes, officia, canonicatus, praebendas ac alia beneficia ecclesiastica in praefatis Graden. et Castellan. Ecclesiis, de venerabilium fratrum nostrorum S. R. Eccl. cardinalium consilio et assensu, ac de potestatis plenitudine, auctoritate apostolica suppressiones, et penitus extinguentes, praefatam Ecclesiam Castellan. patriarchalem sedem et dignitatem, cui venerabilem fratrem nostrum Laurentium antea Castellan. episcopum; in patriarcham et pastorem praeficere intendimus, cum omnibus et singulis patriarchalibus insigniis, dignitatibus, praeminentiis, privilegiis, iuribus et honoribus, tam ipsi olim patriarchali Graden. Ecclesiae, quam illius patriarchis concessis, erigimus, constituimus et deputamus; Gradensem vero provinciam, cum omnibus illius suffraganeis episcopis in provinciam patriarchalis Ecclesiae Venetiarum constituimus et erigimus.

Translatio (de qua in rubrica).

Ex Gradensi, Castellana et Veneta Ecclesiis unica tantum ab dioec.

§ 3. Volentes et decernentes ut deinceps Ecclesia patriarchalis Venetiarum futuris perpetuis temporibus appelletur; quodque, tam dictae quondam Graden., cum omnibus Ecclesiis sibi unitis, quam

(1) Leg. f. in solo uberi defixis (n. r.).

Castellan. Ecclesiarum dioecesis praefatae patriarchali Ecclesiae Venetiarum unitae sint, et una dumtaxat eademque dioecesis censeantur.

§ 4. Omnes vero et singulas dignitates, personatus, administrationes, officia, canonicatus et praebendas ac beneficia, quae erant in praefata olim Castellana Ecclesia, cum omnibus eorum possessionibus, bonis mobilibus et immobilibus, iuribus, actionibus, obventionibus et emolumentis de illa spectantibus, necnon fructibus, redditibus et proventibus eorundem, ac cum illis canonicorum capitulum, in omnibus et per omnia, prout in dicta olim Ecclesia Castellan. esse consueverunt, in patriarchali Ecclesia huiusmodi, per nos erecta, denuo creamus et institui-mus: ac illis, qui ipsa per antea obtinebant, conferimus, et de eisdem providemus. Illis vero qui canonicatus et praebendas, dignitates, personatus, administrationes, officia et beneficia in olim Graden. suppressa praedicta obtinebant, quod ipsorum fructus, redditus et proventus, donec et quousque vixerint, integre exigere et percipere ac in suos usus et utilitatem convertere libere et licite possint et valeant, perinde ac si suppressio, extinctio et alia supradicta per nos facta non fuissent, concedimus.

§ 5. Praeterea, etiam omnia et singula dominia, feuda et possessiones, fructus, redditus et proventus, census, iura, actiones et alia mobilia et immobilia bona quaecumque, olim Graden. et Castellan. Ecclesiarum, et aliorum in dicta Graden. suppressorum, praefatae patriarchali Ecclesiae Venetiarum pro eius mensa perpetuo donamus, concedimus, applicamus, appropriamus et assignamus, volentes et eisdem scientia et auctoritate statuentes pariter et decernentes quod, ex nunc in antea in perpetuum, ipsa Ecclesia sic erecta patriarchalis Ecclesia ac dioecesis et provincia Venetiarum sint, et etiam nuncupentur: quodque in eadem quondam Ecclesia Graden., prout hactenus consuevit,

Gradensis Ecclesiae dignitates novo patriarchatus ad indicantur.

Eisdem applicatur quoque dos Ecclesiae Graden. et Castellan.

per unum vel plures presbyteros, quibus de illius proventibus per patriarcham Venetiarum pro tempore existentem necessaria congrue ministrentur, et animarum cura, si qua illi imminet, diligenter exerceatur: ac inibi laudabiliter deserviat in divinis.

Clausulae.

§ 6. Nulli ergo etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo, octavo idus octobris, pontificatus nostri anno quinto.

Dat. die 8 octobris 1451, pont. anno v.

VII.

Coronatio Friderici tertii, Romanorum imperatoris, in alma Urbe, cum approbatione electionis iam de eo factae.

SUMMARIUM

Prooemium. — 1. Cura Romani Pontificis propagandi fidem et tuendi iura regnorum. — 2. Imperium vacavit per obitum Alberti imperatoris, electoresque imperii Fridericum in regem Romanorum futurumque imperatorem elegerunt. — 3. Qui spatio annorum duodecim regnum provide gubernavit. — 4. Is deinde coronationem petiit a Sum. Pontifice, — 5. Qui illum coronavit, praevia approbatione suae electionis, — 6. Obedientiamque illi praestari iubet.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei,
ad futuram rei memoriam.

Prooemium.

Imperator aeternus, cuncta caelestia simul et terrena gubernans, totum orbem sub ditione regnorum et illorum principatu constituit salubriter gubernari, ne statum humanae creaturae ad imaginem sui Creatoris formatae, mundi tempestuosae fluctuationes confunderent, vel eius quietis dulcedinem impedirent; quoniam, ut omnes sub iuris et honestatis legibus vita pacifica viverent, et ab offensis alteruter abstinerent, Factoremque suum cognosce-

rent, agniti colerent, et suo reverenter imperio subiacerent. Demum vero creaturam ipsam ab ipsius Factoris agnitione deviam, suoque cultu aberrare prospiciens, Unigenitum suum misit in mundum, ut eam ad agnitionem et cultum huiusmodi revocaret, et sui faceret regni cohaerem. Qui rediturus ad Patrem apostolorum Principem sibi vicarium instituit, ut cunctis superintenderet, et commissis populis sibi salubriter praesideret.

§ 1. Nos igitur qui, licet immeriti, ipsius apostolorum Principis in huiusmodi eius vicariatu, sumus a Domino constituti successores, et Ecclesiae militanti, sub qua et sacrum Romanum imperium dicto Imperatori aeterno famulatur, sua miseratione praesidemus, quoad hoc, pervigili cura commissi nobis officii debitum libenter exequimur, ut ipsius imperii et singulorum iura regnorum, sub salubri regimine, ad Domini nostri gloriam, catholicae fidei propagationem et totius reipublicae prosperitatem fideliter tueantur, et feliciter gubernentur.

§ 2. Cum itaque dudum sacrum Romanum imperium, per obitum clarae memoriae Alberti, regis Romanorum, principis, qui illius gubernacula gessit, foret solatio viduatum, venerabiles fratres nostri et dilecti filii nobiles viri ipsius imperii electores, ad inclytam Domum Austriae, quae regem praedictum et carissimum in Christo filium nostrum Fridericum, Romanorum imperatorem semper augustum, genuit, convertentes intuitus suos, et permoti generositate, vita, moribus et virtutum meritis praeclarissimis, quibus idem carissimus filius noster Fridericus praeferre dignoscitur, ipsis spem indubie pollicentibus quod eiusdem Alberti, quem catholicum et pium principem, iustitiae zelatorem, fidei et Ecclesiae fidelissimum protectorem, et omnium virtutum plenitudine redimitum, universa commemorat Ecclesia, imitator esse studeat integerrimus, in Romanorum regem, postmodum in futurum imperatorem pro-

Cura Romani Pontificis propagandi fidem et tuendi iura regnorum.

Imperium vacavit per obitum Alberti imperatoris, electoresque imperii Fridericum in regem Romanorum futurumque imperatorem elegerunt.

movendum, unanimi voto, divina disponente clementia, eundem Fridericum concorditer elegerunt.

§ 3. Idem vero Fridericus, digesta meditatione praevia, ad eorumdem electorum instantiam, electioni huiusmodi consentiens, et humeros suos regni tutelae gerendae prompta devotione submittens, regali per eum suscepta infula, de virtutibus in virtutes proficiens (1), merita maiorum suorum accumulans, per annos fere duodecim, regni sui gubernacula adeo provide, utiliter et salubriter gessit, Ecclesiae unitati et ipsius regni prosperitati, singulorumque servandis iuribus, et fidelibus quibuslibet, et pacis successibus votive dirigendis diligenter intentus, ut ipsum imperium tam providi, fidelis et pii praedicti felici regimini multipliciter gaudeat se commissum.

§ 4. Postmodum autem idem filius noster carissimus, ad honorem S. R. E. et sacri imperii decus, victoriae unctionem et imperiale diadema ab ipsa Ecclesia suscepturus, nostro se conspectui praesentavit, et illa per manus nostras sibi impendi humiliter supplicavit. Et quamquam, in minoribus constituti, de meritis et virtutibus suis fuisset sufficienter edocti, nihilominus ea quae laudis suae praeconia nostris auribus retulerunt, experimento censemus fore longe maiora quam famae facultas sufficiat explicare.

§ 5. Nos igitur, votis suis non immerito benignum conferentes auditum, ipsius aeternae charitatis et debiti honoris stringentibus amplexibus eundem filium nostrum carissimum, cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus diligenti deliberatione praehabita, de eorumdem fratrum consilio, ad gloriam omnipotentis Dei et gloriosae semper Virginis Mariae et BB. apostolorum Petri et Pauli, exaltationemque et honorem dictae Romanae Ecclesiae et sacri imperii, ad suscipiendum imperiales dignitates dignum et idoneum declaravimus, et ele-

(1) Proficiens.

ctionem approbantes eandem, sibi, per manus venerabilis fratris nostri Francisci, episcopi Portuensis, unctionem huiusmodi impendi fecimus, et tandem, collatis sibi omnibus dignitatibus huiusmodi, insigni imperiali ipsum diademate supradicto duximus coronandum, suppletentes omnes defectus, si qui, aut ratione formae aut ratione personae suae aut personarum dictorum electorum, seu quavis alia ratione vel causa, in huiusmodi electione intervenerint quovis modo, ex certa scientia et apostolicae plenitudine potestatis.

§ 6. Omnibus vero interim fidelibus vassallis et subditis praefati imperii, cuiuscumque conditionis existant, etiamsi regali aut pontificali dignitate praefulgeant, districte praecipimus quatenus praefato imperatori (ut tenentur) efficaciter pareant et intendant.

Nulli ergo etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo, xiv kalendas aprilis, pontificatus nostri anno vi.

Dat. die 19 martii 1432, pont. anno vi.

VIII.

Declaratio, tum septam (1) tum reliquam Africam a Promontoriis Bajadoc et Nam ad Guineam usque, vel etiam ultra ad antarcticum, omniaque adiacentia Saracenorum regna Lusitanae coronae esse addicta (2).

SUMMARIUM

Exordium. — Quae sit vera regum laus. — 1. Henrici principis gesta insignia. — Atlantici Oceani insulae Christi fide imbuti. — 2. Ad Indos conquistum maximo labore iter. — Subacti a Lusitanis Aethyopes occidui. — 3. Plures religione Christi informati. — 4. Prohibita externis in eas oras navigatio. — Amputata lifium materia.

(1) Leg. f. loco *septam*, *Septam* (Ceuta) (R. T).

(2) Ex Regest. Vatic.

— 5. Partum in regna barbarica ius Lusitano confirmatum, — Et in ea quae in posterum comparanda erunt. — Condendarum in iis regnis legum auctoritas collata. — 6. Martini V et Eugenii IV confirmata privilegia. — Concessa extruendarum ecclesiarum potestas. — 7. Ferrum et lignamina ad barbaros deferri prohibita. — 8. Censurae ecclesiasticae praevericaturis inflictae. — 9, 10. Obstantium derogatio. — 11. Fides adhibenda transumpto praesentium. — 12. Clausulae.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Exordium.

Romanus Pontifex, caelestis clavigeri successor et vicarius Iesu Christi, cuncta mundi climata omniumque nationum in illis degentium qualitates paterna consideratione discutiens, ac salutem quaerens et appetens singulorum, illa, perpensa deliberatione, salubriter ordinat et disponit, quae grata divinae Maiestati fore conspicit, et per quae oves sibi divinitus creditas ad unicum ovile dominicum reducat, et acquirat eis felicitatis aeternae praemium, ac veniam impetret animabus, quae eo certius, auctore Domino, provenire credimus, si condignis favoribus et specialibus gratis eos catholicos prosequamur reges et principes, quos, veluti christianae fidei athletas et pugiles intrepidos, non modo saracenorum caeterorumque infidelium Christi nominis inimicorum feritatem reprimere, sed etiam ipsos eorumque regna ac loca, etiam in longissimis nobisque incognitis partibus consistentia, pro defensione et augmento fidei, debellare suoque temporali dominio subdere, nullis parcendo laboribus et expensis, facti evidentia cognoscimus; ut reges et principes ipsi, sublatis quibusvis dispendiis, ad tam saluberrimum tamque laudabile prosequendum opus semper amplius animentur.

Henrici principis gesta insignia

§ 1. Ad nostrum siquidem nuper, non sine ingenti gaudio et nostrae mentis laetitia, pervenit auditum quod dilectus filius nobilis vir Henricus, Infans Portugalliae, charissimi in Christo filii nostri Alfonsi, Portugalliae et Algarbii regnorum regis

illustris, patria inhaerens vestigiis clarae memoriae Ioannis, dictorum regnorum regis eius genitoris, ac zelo salutis animarum et fidei ardore plurimum succensus, tamquam catholicus et verus omnium creatoris Christi miles, ipsiusque fidei acerrimus ac fortissimus defensor et intrepidus pugil, eiusdem Creatoris gloriosissimum nomen per universum terrarum orbem, etiam in remotissimis et incognitis locis, divulgari, extolli et venerari, necnon illius ac vivificae, qua redempti sumus, Crucis inimicos perfidos, saracenos videlicet, ac quoscumque alios infideles ad ipsius fidei gremium reduci, ab eius ineunte aetate totis aspirans viribus, post Ceptensem civitatem, in Africa consistentem, per dictum Ioannem regem eius subactam dominio, et post multa per ipsum Infantem, nomine dicti regis, contra hostes et infideles praedictos, quam etiam in propria persona, non absque maximis laboribus et expensis, ac rerum et personarum periculis et iactura, plurimorumque naturalium suorum caede, gesta bella, ex tot tantisque laboribus, periculis et damnis, non fractus neque territus, sed ad huiusmodi laudabilis et pii propositi sui prosecutionem in dies magis atque magis exardescens, in Oceano mari quosdam solitarias insulas fidelibus propulavit, ac fundari et construi inibi fecit ecclesias et alia pia loca, in quibus divina celebrantur officia, et dicti quoque Infantis laudabili opera et industria quamplures diversarum in dicto mari existentium insularum incolae seu habitatores ad veri Dei cognitionem venientes, sacrum baptismum susceperunt, ad ipsius Dei laudem et gloriam ac plurimarum animarum salutem, orthodoxae quoque fidei propagationem et divini cultus augmentum.

§ 2. Praeterea, cum olim ad ipsius Infantis pervenisset notitiam, quod nunquam, vel saltem a memoria hominum non consuevisset per huiusmodi Oceanum mare versus meridionales et orientales plagas navigari; illudque nobis Occiduis

Atlantici Oceani insulae Christi fide imbuti.

Ad Indos conquistum maximo labore iter.

Qui spatio annorum duodecim regnum provide gubernavit.

In delicto coronationem perit a Sam. Pontifice.

Qui illum coronavit, praemia approb. suae electionis.

adeo foret incognitum, ut nullam de partium illarum gentibus certam notitiam haberemus, credens se maxime in hoc Deo praestare obsequium, si, eius opera et industria, mare usque ad Indos, qui Christi nomen colere dicuntur, navigabile fieret, sicque cum eis participare, et illos in christianorum auxilium adversus saracenos et alios huiusmodi fidei hostes commovere posset; ac nonnullos gentiles seu paganos (1) nefandissimi Machometi secta minima, infectos populos inibi medio existentes continuo debellare, eisque incognitum sacratissimum Christi nomen praedicare ac facere praedicari: regia tamen semper auctoritate munitus, a viginti-quinque annis citra, exercitum ex dictorum regnorum gentibus, maximis cum laboribus, periculis et expensis, in velocissimis navibus, *caravellis* nuncupatis, ad perquirendum mare et provincias maritimas, versus meridionales partes et polum antarcticum, annis singulis fere mittere non cessavit; sicque factum est ut, cum naves huiusmodi quamplures portus, insulas et maria perlustrassent, ad Ghineam (2) provinciam tandem pervenirent, occupatisque nonnullis insulis, portibus ac mari eidem provinciae adiacentibus, ulterius navigantes, ad ostium cuiusdam magni fluminis, Nili communiter reputati, pervenerunt, et contra illarum partium populos, nomine ipsorum Alfonsi regis et Infantis, per aliquos annos guerra habita extitit, et in illa quamplures inibi vicinæ insulae debellatae ac pacifice possessae fuerunt, prout adhuc cum adiacenti mari possidentur.

§ 3. Exinde quoque multi Ghinei et alii Nigri vi capti, quidam etiam, non prohibitarum rerum permutatione seu alio legitimo contractu emptionis, ad dicta sunt regna transmissi. Quorum inibi copioso numero ad catholicam fidem conversi extiterunt, speraturque, divina favente cle-

(1) Leg. forsar paganos et nefandissimi Machometi secta nimum infectos populos etc. (R. T.).

(2) Leg. hic et alibi Guineam, Guinei etc.

mentia, quod, si huiusmodi cum eis continuetur progressus, vel populi ipsi ad fidem convertentur, vel saltém multorum ex eis animae Christo lucrifient.

§ 4. Cum autem, sicut accepimus, licet rex et Infans praedicti, qui, cum tot tantisque periculis, laboribus et expensis, necnon perditione tot naturalium regnorum huiusmodi, quorum inibi quamplures perierunt, ipsorum naturalium dumtaxat freti auxilio, provincias illas perlustrari fecerunt, ac portus, insulas et maria huiusmodi acquisiverunt et possederunt, ut praefertur, ut illorum veri domini, timentes ne aliqui, cupiditate ducti, ad partes illas navigarent, et operis huiusmodi perfectionem, fructum et laudem sibi usurpare vel saltem impedire cupientes; propterea, seu lucri commodo aut malitia, ferrum, arma, lignamina, aliasque res et bona ad infideles deferri prohibita portarent vel transmitterent, aut ipsos infideles navigandi modum edocerent, propter quae eis hostes fortiores ac duriores fierent, et huiusmodi prosecutio vel impediretur vel forsar penitus cessaret, non absque offensa magna Dei et ingenti totius christianitatis opprobrio; ad obvium praemissis, ac pro suorum iuris et possessionis conservatione, sub certis tunc expressis gravissimis poenis prohiberint et generaliter statuerint quod nullus, nisi cum suis nautis ac navibus et certi tributi solutione, obtentaque prius desuper expressa ab eodem rege vel Infante licentia, ad dictas provincias navigare, aut in earum portibus contractare, seu in mari piscari praesumeret, tamen successu temporis evenire posset quod aliorum regnorum seu nationum personæ, invidia, malitia aut cupiditate ductae, contra prohibitionem praedictam, absque licentia et tributi solutione huiusmodi, ad dictas provincias accedere, et in sic acquisitis provinciis, portibus et insulis ac mari navigare, contractare et piscari praesumerent et exinde, inter Alfonsum regem ac Infan-

Prohibita externis in eas oras navigatio.

Amputata illius materia.

tem, qui nullatenus se in iis sic deludi paterentur, et praesumentes praedictos, quamplura odia, rancores, dissensiones, guerrae et scandala, in maximam Dei offensam et animarum periculum, verisimiliter subsequi possent et subsequerentur.

§ 5. Nos, praemissa omnia et singula debita meditatione (1) attendentes quod, cum olim praefato Alfonso regi quoscumque saracenos ac paganos, aliosque Christi inimicos ubicumque constitutos, ac regna, ducatus, principatus, dominia, possessiones, et mobilia et immobilia bona quaecumque per eos detenta ac possessa invadendi, conquirendi, expugnandi, debellandi et subiugandi, illorumque personas in perpetuam servitutem redigendi, ac regna, ducatus, comitatus, principatus, dominia, possessiones et bona sibi et successoribus suis applicandi, appropriandi, ac in suos successorumque suorum usus et utilitatem convertendi, aliis nostris literis plenam et liberam, inter caetera, concessimus facultatem; dictae facultatis obtentu, idem Alfonsus rex, seu ipsius auctoritate praedictus Infans iuste et legitime insulas, terras, portus et maria huiusmodi acquisivit ac possedit et possidet, illaque ad eundem Alfonsum regem et ipsius successores de iure spectant et pertinent; neque quivis alius ex Christi fidelibus, absque ipsorum Alfonsi regis et successorum suorum licentia speciali, de illis se hactenus intrmittere licite potuit nec potest quoquomodo, ut ipse Alfonsus rex eiusque successores et Infans eo sincerius huic tam piissimo ac praeclaro et omni aevo memoratu dignissimo operi, in quo, cum animarum salus, fidei augmentum et illius hostium depressio procurentur, Dei ipsiusque fidei ac republicae universalis Ecclesiae rem agi conspicimus, insistere valeant et insistant, quo, sublatis quibusvis dispendiis, amplioribus se per nos et Sedem Apostolicam favoribus et gratiis munitos fore conspexerint,

(1) Deest f. *considerantes*, ac (R. T.).

de praemissis omnibus et singulis plenissime informati, motu proprio, non ad ipsorum Alfonsi regis et infantis, vel alterius pro eis nobis super hoc oblatae petitionis instantiam, maturaque prius desuper deliberatione praehabita, auctoritate apostolica et ex certa scientia, de apostolicae potestatis plenitudine, literas facultatis praefatas, quarum tenores de verbo ad verbum praesentibus haberi volumus pro insertis, cum omnibus et singulis in eis contentis clausulis, ad Ceptensem et praedicta et quaecumque alia, etiam ante datam dictarum facultatem literarum acquisita, et quae in posterum, nomine dictorum Alfonsi regis suorumque successorum et infantis, in ipsis ac illis circumvicinis et ulterioribus ac remotioribus partibus, de infidelium seu paganorum manibus acquiri potuerunt, provincias, insulas, portus et maria quaecumque extendi, et illa sub eiusdem facultatis literis comprehendendi, ipsarumque facultatis et praesentium literarum vigore iam acquisita et quae in futurum acquiri contigerit, postquam acquisita fuerunt, ad praefatum regem et successores suos ac infantem, ipsamque conquestam, quam a capitibus de Borados (1) et de Nam usque per totam Ghineam, videlicet versus illam meridionalem plagam extendi, harum serie declaramus etiam ad ipsos Alfonsum regem, successores suos ac Infantem, et non ad aliquos alios spectasse et pertinuisse, ac in perpetuum spectare et pertinere de iure; necnon Alfonsum regem et successores suos ac Infantem praedictos in illis et circa ea, quaecumque prohibitiones, statuta et mandata, etiam poenalia et cum cuiusvis tributi impositione, facere, et de ipsis et de rebus propriis et aliis ipsorum dominiis disponere et ordinare potuisse, ac nunc et in futurum posse libere et licite, tenore praesentium decernimus et declaramus, ac, pro potioris iuris et cautela suffragio, iam acquisita et quae in posterum acquiri contigerit

(1) Leg. f. *Bojador* (R. T.).

Et in ea quae in poster. comparanda erunt.

Condandarum in his regnis legum auctoritas collata.

Subacti a Lusitanis Aethyopes occidenti.

Plures religio Christi in formati.

provincias, insulas, portus, loca et maria quaecumque, quotcumque et qualiacumque fuerint, ipsamque conquestam, a capitibus de Boradoch et de Nam praedictis, Alfonso regi et successoribus suis, regibus dictorum regnorum, ac Infanti praefatis perpetuo donamus, concedimus et appropiamus per praesentes.

§ 6. Praeterea, cum ad perficiendum opus huiusmodi multipliciter sit opportunum quod Alfonsus rex et successores ac Infans praedicti, necnon personae quibus hoc duxerint, seu aliquis ipsorum duxerit committendum, illius dicto Joanni regi per felicis recordationis Martinum quintum, et alterius indulgentiarum etiam inclytae memoriae Eduardo, eorundem regnorum regi, eiusdem Alfonsi regis genitori, per piaae memoriae Eugenium quartum, Romanos Pontifices praedecessores nostros, concessorum, versus dictas partes cum quibusdam saracenis et infidelibus de quibuscumque rebus et bonis ac victualibus, emptiones et venditiones, prout congruit, facere, necnon quoscumque contractus inire, transigere, pacisci, mercari ac negotiari, et merces quascumque ad ipsorum saracenorum et infidelium loca, dummodo ferramenta, lignamina, funes, naves seu armaturarum genera non sint, deferre, et ea dictis saracenis et infidelibus vendere, omnia quoque alia et singula in praemissis et circa ea opportuna vel necessaria facere, gerere vel exercere, ipsique Alfonsus rex, successores et Infans in iam acquisitis et per eum acquirendis provinciis, insulis ac locis quascumque Ecclesias, monasteria et alia pia loca fundare, ac fundari et construi, necnon quascumque voluntarias personas ecclesiasticas, saeculares, quorumvis etiam Mendicantium Ordinum regulares (de superiorum tamen suorum licentia) ad illa transmittere, ipsaque personae inibi etiam, quae advenerint, commorari, ac quorumcumque in dictis partibus existentium vel accedentium confessiones audire, illisque

auditis, in omnibus, praeterquam Sedi praedictae reseratis casibus, debitam absolutionem impendere ac poenitentiam salutarem iniungere, necnon ecclesiastica sacramenta ministrare valeant libere ac licite decernimus, ipsique Alfonso et successoribus suis, regibus Portugalliae, qui erunt in posterum, et Infanti praefato concedimus et indulgemus.

§ 7. Ac universos et singulos Christianos fideles, ecclesiasticos, saeculares et Ordinum quorumcumque regulares, ubilibet per orbem constitutos, cuiuscumque status, gradus, ordinis, conditionis vel praeminentiae fuerint, etiamsi archiepiscopali, episcopali, imperiali, regali, ducali seu alia quacumque maiori ecclesiastica seu mundana dignitate praefulgeant, obsecramus in Domino, et per aspersionem Sanguinis Domini nostri Iesu, cuius, ut praemittitur, res agitur, exhortamur, eisque in remissionem suorum peccaminum iniungimus, necnon hoc perpetuo prohibitionis edicto districtius inhibemus, ne ad acquisita seu possessa nomine Alfonsi regis, aut inconquisita huiusmodi consistentia provincias, insulas, portus, maria et loca quaecumque, seu alias ipsis saracenis, infidelibus vel paganis arma, ferrum, lignamina aliaque a iure saracenis deferri prohibita quoquomodo, vel etiam, absque speciali ipsius Alfonsi regis et successorum suorum et Infantis licentia, merces et alia a iure permissa deferre, aut per maria huiusmodi navigare, seu deferri vel navigari facere, aut in illis piscari, seu de provinciis, insulis, portibus, maribus et locis seu aliquibus eorum aut de conquista huiusmodi se intromittere, vel aliquid, per quod Alfonsus rex et successores et Infans praedicti quominus acquisita et possessa pacifice possideant, ac conquestam huiusmodi prosequantur et faciant, per se vel alium seu alia, directe vel indirecte, opere vel consilio, facere aut impedire quoquomodo praesumant.

Ferrum et lignamina ad barbaros deferri prohibita.

Censurae ecclesiasticae praevocantur a iudicibus.

§ 8. Qui vero contrarium fecerit, ultra poenas contra deferentes arma et alia prohibita saracenis quibuscumque iure promulgatas, quas illos incurrere volumus ipso facto: si personae fuerint singulares, excommunicationis sententiam incurrant; si communitas vel universitas civitatis, castri, villae seu loci, ipsa civitas, castrum, villa seu locus interdicto subiaceat eo ipso; nec contrafacientes ipsi vel aliqui eorum excommunicationis sententia absolvantur, nec interdicti huiusmodi relaxationem apostolica seu alia quavis auctoritate obtinere possint, nisi ipso Alfonso et successoribus ac Infanti prius pro praemissis congrue satisfecerint, aut desuper amicabiliter concordaverint cum eisdem, mandantes per apostolica scripta venerabilibus fratribus nostris archiepiscopo Ulixbonensi, Silvensi ac Ceptensi episcopis, quatenus ipsi, vel duo, aut unus eorum, per se vel alium seu alios, quoties, pro parte Alfonsi regis et illius successorum ac Infantis praedictorum vel alicuius eorum desuper fuerint requisiti, vel aliquis ipsorum fuerit requisitus, illos, quos excommunicationis et interdicti sententias huiusmodi incurrisse constitit, tamdiu dominicis aliisque festivis diebus in ecclesiis, dum inibi maior populi multitudo convenit ad divina, excommunicatos et interdictos, aliisque poenis praedictis innodatos fuisse et esse auctoritate apostolica declarent et denuncient, necnon ab illis nunciari, et ab omnibus arctius evitari faciant, donec pro praemissis satisfecerint seu concordaverint, ut praefertur.

Obstantium derogatio.

§ 9. Contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo; non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, caeterisque contrariis quibuscumque.

§ 10. Caeterum, ne praesentes litterae, quae a nobis, de nostra certa scientia et matura desuper deliberatione praehabita, emanarunt, ut praefertur, de subreptionis aut nullitatis vitio a quoquam imposterum

valeant impugnari, volumus, et auctoritate apostolica, scientia ac potestate praedictis, harum serie decernimus pariter et declaramus quod dictae litterae et in eis contenta, de subreptionis vel obreptionis vel nullitatis, etiam exordinariae, vel alterius cuiuscumque potestatis, aut quovis alio defectu impugnari, illarumque effectus retardari vel impediri nullatenus possint, sed in perpetuum valeant ac plenam obtineant roboris firmitatem; irritum quoque sit et inane, si secus super his, a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, contigerit attentari.

§ 11. Et insuper, quia difficile foret praesentes nostras litteras ad quaecumque loca deferre, volumus et, dicta auctoritate, harum serie decernimus quod earum transumpto manu publica, et sigillo episcopalis vel alicuius superioris ecclesiasticae curiae munito, plena fides adhibeatur et perinde stetur, ac si dictae originales litterae forent exhibitae vel ostensae, et excommunicationis aliaque sententiae in illis contentae, infra duos menses, computandos a die qua ipsae praesentes litterae seu cartae vel membranae earum tenorem in se continentes valvis ecclesiae Ulixbonensis affixae fuerint, perinde omnes et singulos contrafacientes supra dictos ligent, ac si ipsae praesentes litterae eis personaliter et legitime intimatae ac praesentatae fuissent.

§ 12. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae declarationis, constitutionis, donationis, concessionis, appropriationis, decreti, obsecrationis, exhortationis, iniunctionis, inhibitionis, mandati et voluntatis infringere, etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quadringentesimo quinquagesimo quarto, sexto idus ianuarii, pontificatus nostri anno octavo.

Dat. die 8 ianuarii 1454, pont. anno viii.

Fides adhibenda transumpto praesentium.

Clausula.

Concessa ex traendarum Ecclesiarum potestas.

CALLISTUS III

PAPA CCXI

Anno Domini MCCCCLV.

Callistus tertius, Hispanus, antea Alphonsus S. R. E. tit. Ss. Quatuor Coronatorum presbyter cardinalis Borgia, Valentinus episcopus, electus est in Pontificem die 8 aprilis 1455. Sedit in Pontificatu, temporibus Friderici III, regis Romanorum, annos III, menses III, dies XXIX, duobusque promotionibus IX creavit cardinales. Obiit die 6 augusti 1458, et sepultus est in basilica Vaticana. Vacavit Sedes dies XIII.

I.

Thesaurarius et clerici reverenda Camera Apostolicae, veri familiares Papae, eiusque et Sedis Apostolicae cappellani esse declarantur.

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Eugenius IV nonnulla statuit quoad clericos. — 2. Nicolaus V clericos supranumerarios a consultationibus se abstinere, et a Camera clausa exire debere decrevit. — 3. Contravenientibusque poenas inflixit. — 4. Statutis Camerae etiam cavetur clericos absentes nihil percipere posse, nisi etc., ut in dicta bulla Eug. IV. — 5. Sed tamen aliqui ad locum clericorum numerariorum vota et emolumenta se admitti impetrabant. — 6. Hic ideo Pontifex dicta R. Camerae statuta, et Eug. IV et Nicol. bullas innovat, praedictosque sic intrusos amoveri mandat. — 7. Statutisque et bullis praedictis, non nisi certa hic data forma, derogari posse decernit. — 8. Thesaurario et clericis numerariis privilegia concedit.

Callistus episcopus servus servorum Dei,
ad futuram rei memoriam.

Quae laudabili et provida praedecessorum nostrorum ordinatione gesta, seu

approbata vel statuta sunt, opportunis nos decet favoribus proseguere, et efficacem operam adhibere circa observantiam eorundem.

§ 1. Dudum siquidem Eugenius Papa IV praedecessor noster (1).

§ 2. Et subsequenter, praefato praedecessore rebus humanis exempto, per pie memoriae Nicolaum Papam V, etiam praedecessorem nostrum, accepto quod in praefata Camera clerici supernumerarii huiusmodi adeo excreverant, ut saepe contingeret plures, uno et eodem tempore, ad huiusmodi peragendum officium in ipsa Camera simul sedere, confusio quaedam inter eos oriebatur. Itaque ipsius officii, quod inter cetera Romanae Curiae officia insigne et praecipuum existit, auctoritas non parum minui videbatur, quodque ea quae in eadem Camera, secus ab iis qui intra septenarium numerum, iuxta statutorum ordinationem et capitulorum continentiam huiusmodi, tractabantur, ex supernumerariorum multitudine praedictorum, facile in publicam vulgi notitiam deveniebant: idem Nicolaus praedecessor, inconvenientibus huiusmodi salubriter obviare volens, motu proprio, auctoritate apostolica, ex certa scientia, per alias suas literas decrevit et statuit, et etiam ordinavit quod omnes et singuli extra septenarium numerum clericorum participantium, tam a Nicolao quam Eugenio, praedecessoribus praefatis, eatenus creati et in posterum creandi, quos in dicta Camera, quandocumque et quotiescumque fieret seu teneretur, adesse contingeret, postquam audientiam in ea proponentibus pro tempore noverint datam, sive praestitam, ipsique omnes, ut est moris, licentia forent, simul cum illis exire, dictisque numerariis, ut se invicem claudere et super causis proponentium huiusmodi deliberare, ac super ceteris expediendis eiusdem Camerae negociis consulere et determinare valerent, omnino cedere,

(1) Omittitur residuum, quia bulla Eug. est sup., pag. 32.

Eugenius IV nonnulla statuit quoad clericos.

Nicolaus V clericos supranumerarios a consultationibus se abstinere, et a Camera clausa exire debere decrevit.

ipsosque quietos dimittere, et a deliberationibus et consultationibus huiusmodi prorsus se retrahere et abesse deberent ac etiam tenerentur.

§ 3. Nec aliquis eorum, quovis quaesito colore, contra praemissa vel aliquid praemissorum, quidquam impetrare, seu alias quomodolibet attentare praesumeret. Volens quemlibet supradictorum huiusmodi, excommunicationis sententiam ac reatum periurii, officii sui omnisque eius privilegii immunitatis et praerogativae amissionem incurrere ipso facto, prout in singulis Eugenii et Nicolai praedecessorum huiusmodi literis, quarum tenores pro expressis haberi volumus, continetur.

§ 4. Cum itaque, sicut etiam accepimus, inter alia eiusdem Camerae statuta, ut praemittitur, confirmata, diutiusque laudabiliter observata, caveatur expresse, quod ex ipsis septem numerariis, illi, qui publicae vel privatae rei causa absentes fuerint, nihil omnino percipere aut petere valeant, nisi duarum ex tribus partibus voto decernatur; ita quod emolumenta quae absentibus, si praesentes essent, contingere deberent, haberent inter superstites praesentes dividi.

§ 5. Tamen ipso Nicolao adhuc in humanis agente, execrabilis quorundam ambitio, avaritiaeque caecitas eorum oculos adeo excaecavit, ut, post et contra statutorum et ordinationum huiusmodi confirmationes, approbationes ac in contravenientes sententiarum promulgationes, illa infringere temere satagentes, excommunicationis sententiam periuriique reatum non formidantes, importuna eorum instantia, ab eodem Nicolao praedecessore, non tam obtinuerunt, quam extorquere praesumpserunt, se nedum ad locum numerariorum absentium et vota danda, sed etiam ad emolumenta, ipsis numerariis propter eorundem absentiam denegata, recipi et admitti, licet, de facto, in eorundem numerariorum, praesertim praesentium, clericorum praeiudicium non modicum atque damnum.

§ 6. Nos igitur, nostrorum praedecessorum vestigiis inhaerentes, ac tales praesumptores contra statuta huiusmodi admissos, ne id aliis trahi valeat in exemplum, amoventes, amotosque fuisse et esse nunciantes, motu proprio, non ad eorundem clericorum vel aliorum pro eis nobis super hoc oblatae petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate, ex certa scientia, omnes et singulas Eugenii et Nicolai, praedecessorum, statutorum eorundem confirmatorias literas, ipsa statuta concernentes, harum serie innovamus, confirmamus et approbamus, ac plenam roboris firmitatem obtinere velle decernimus, eaque de cetero, iuxta eorum continentiam atque formam, inviolabiliter observari volumus et mandamus, decernentes, per receptionem et admissionem praesumptorum et amotorum eorundem, necnon quorumcumque per eos perceptorum fructuum perceptionem, nullum clericis et statutorum observationi huiusmodi praeiudicium generari potuisse sive posse.

§ 7. Et nihilominus, motu et auctoritate et scientia similibus, hac irrefragabili constitutione statuimus et ordinamus quod, etiam sub praedictis excommunicationis et periurii poenis, nullus de caetero, praetextu quarumcumque literarum, etiam apostolicarum, a nobis seu de mandato nostro emanatarum, nisi in illis praesentium de verbo ad verbum insertio fiat, ad huiusmodi absentium emolumenta, seu ad vota exhibenda vel alia contra statuta ipsa exercenda recipi vel admitti. Decernentes omnes et singulas, per quoscumque impetrandas literas, iussiones et mandata, ad id non extendi: clericosque seu gentes Camerae huiusmodi, illis, contra tenorem statutorum suorum, obedire non teneri, vel ad id a quoquam, quavis auctoritate, coactari, seu propterea interdici, suspendi vel excommunicari non posse. Irritum et inane, si secus super iis, a quoquam,

Hic ideo Pontifex dictae R. Camerae statuta et Eug. IV et Nicol. bullas innovat, praedictosque sic intrusos amoveri mandat.

Contravenientibusque poenas inflixit.

Statutis Camerae etiam cavetur clericos absentes nihil percipere posse, nisi etc., ut in dicta bulla Eugenii IV.

Sed tamen aliqui ad locum clericorum numerariorum vota et emolumenta se admitti impetrabant.

Statutisque et bullis praedictis, non nisi certa hic data forma, derogari posse decernit.

quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, attentatum forsam est hactenus, vel in posterum contigerit attentari.

§ 8. Praeterea, ut eo magis se nobis et Apostolicae Sedi devotiores exhibeant, quo ex hoc a nobis conspexerint se maioribus attolli favoribus et gratiis, thesaurarium et singulos septem clericos ipsos, nostros et Sedis praefatae veros cappellanos, ac etiam nostros veros familiares et continuos commensales fuisse et esse harum serie nunciamus; eosque tales, tam in asssecutione beneficiorum, sub eorum expectativis gratiis sibi pro tempore concessis quam alias, reputamus, ac omnibus et singulis illis prorsus similibus privilegiis, gratiis, concessionibus, antelationibus, praerogativis, favoribus et indultis, quibus alii familiares nostri continui commensales utuntur et gaudent, seu uti et gaudere poterunt in futurum, uti pariter et gaudere potuisse atque posse et debere, motu, auctoritate et scientia praemissis, decernimus et etiam declaramus, volumusque et concedimus per praesentes.

Nulli ergo etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto, octavo idus maii, pontificatus nostri anno primo.

Dat. die 8 maii 1435, pont. anno 1.

II.

Sanctorum confessorum pontificum canonice adscribit beatum Osmundum Sarisberiensem (1), in Anglia episcopum, cum festi eiusdem sancti institutione.

Exordium. — 1. Narratio. — 2. S. Osmundi origo. — 3. Ecclesiam Sarisberiensem dotat. — Canonatus et praebendas erigit. — Episcopus Sarisberiensis ordinatur. — Varia edit ingenii sui monumenta. — 4. Eius virtutes. — 5. Miracula. — 6. Acta. — 7. Gregorius IX pro cano-

(1) Sarisberia, alias Sarviadunum et Serviodunum, quae aliter Sarum, Salisbury Anglis est (A. T.).

nizatione supplicatur. — 8. Proccassus. — 9. Ad Gregorium XII et Martinum V res perducitur. — 10. Transmittuntur processus ad Sedem Apostolicam, — 11. Et examini subiiciuntur. — 12. Martinus V, Eugenius IV et Nicolaus V e vivis decedunt. — Angliae regis, aliorumque preces. — 13, 14. Canonizatio. — 15. Festum et officium die 4 decembris indicitur. — 16. Indulgentiae conceduntur. — 17. Preces iniunguntur. — 18. Sanctio poenalis.

Callistus episcopus servus servorum Dei,
ad perpetuam rei memoriam.

Summus Pontifex, qui, aeternae legis imperio, cuncta quae condidit provida moderatione gubernat, ante mundi constitutionem, per lapsum protoplasti, humanum genus miserabili servituti, mortis scilicet et damnationis aeternae, obnoxium fore praevidens; ut praevericatione perditum hominem, quem ab angelis paulo minorem ad suam imaginem similitudinemque formavit, non suis meritis, sed inaestimabili sua charitate, congrua satisfactione redimeret, regnique coelestis municipem faceret et sui Unigeniti cohaerem, de summo coelorum solio ad ima perspicens, nihilque decentius redemptioni nostrae, plenitudine temporis ingruente, Verbi sui incarnatione diiudicans convenire, unicum suum Filium, ante Luciferum et saecula genitum, in uteri praelectae Virginis habitaculum, Angelo nunciante et eodem Spiritu obumbrante, transmisit, ut, trabea nostrae mortalitatis assumpta, visibilis appareret, fieretque salubre remedium, singulare praesidium et pro peccatis hominum propitiatio; Deus homo, cuius quidem ab infantia actiones et gesta, ad nostram profecto doctrinam nostramque salutem instituta, donec e mundo transitorius ad Patrem pacem discipulis, pacem terris et cunctis fidelibus postrema secundum carnem relinqueret voluntate, tot vitae exemplaris mysteriis, tot insuper salutaribus sacramentis redundare noscuntur, ut ineffabilem Divinae Sapientiae altitudinem, in-

Exordium.

comprehensibilem scientiam, profunda consilia, rerum ordinem admirabilem et investigabiles vias lingua carnis disserere, aut intellectus investigare nequeat, cum imperfectio conditionis humanae, non solum in causis operum deficiat perscrutandis, verum in ipsis causarum operibus vix sufficiat admirari; quod utique Vas ille electionis usque ad coelum tertium raptus, admiratione et stupore repletus, prorumpens in vocem, exclamat: *O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei! Quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, et investigabiles viae eius!* Alto igitur Illius consilio, qui, secundum ordinem Melchisedech, sacerdos est maximus, factum est ut, ex eadem Virgine natus orbis Conditor, et progressus in tempus, renovandis fonte baptismatis, quemadmodum de aeterna morte iter nobis pararet ad vitam, stupentis in unda Iordanis, proprio lavaero sacrisque operibus plurimis, doceret pariter et exemplis; et ne quisquam fugacis vitae huius allectus illecebris, commutationem praesentium pro aeternae gloriae adeptione paveret, postquam cuncta ad nostram salutem rite peregerat, immaculatam se se hostiam in ara Crucis morte quidem turpissima obtulit Deo Patri; sui que pretiosissimi Sanguinis effusione, non auro, naturam redemit humanam, militantemque fundavit Ecclesiam, consecravit; et ne portis inferi aut mortis legibus subiaceret usque ad finem saeculi stabilivit, et quamvis profectionis suae comites, sanctos apostolos aliosque discipulos, corporali praesentia relicturus, se nobiscum semper adesse praedixerit, pro regendo tamen universalis tunc nascentis Ecclesiae firmamento, coelestis regni clavigero Petro, in suam successorumque Pontificum personas, claves regni coelorum, ligandi videlicet et solvendi dedit potestatem, sui que gregis sui que ovilis curam vigilem ac regimen speciale commisit, sponsamque suam nullam habentem rugam neque maculam, sacrosanctam Ec-

clesiam Apostolicam, quae, non saxorum mole, sed virtutibus aedificatur ut civitas, admirabili firmitate stabiliens, super se ipsum aedificavit, et ad evidentem roboris firmitatem se vivum constituit angularis lapidem firmamenti; in altis vero, sanctis et electis catholicae doctrinae, columnis alia fundamenta substituens, ut, in montibus fundata sanctissimis, nullum vereri posset ruinae dispendium, sed continuo sanctorum innovata splendoribus, nequiquam sub modio depressa lateret, verum etiam sublimata per amplius cunctis praerberet salutis exemplum; hanc itaque veluti Reginam a dexteris suis in vestitu deaurato, per eximium prophetam affirmat assistere, mira varietate virtutum circumdatam, idest sanctorum et electorum suorum, quibus per Spiritum Sanctum varia distribuit munera gratiarum: namque aliis sapientiae, aliis scientiae sermonem dedit; aliis fidem, aliis sanctorum atque virtutum gratias, aliis prophetiam discretionemque spirituum, linguarum quoque genera interpretationesque sermonum provida moderatione concessit, dividendo singulis pro suae mirificae voluntatis arbitrio. Ea namque est mira et decora varietas in summo angulari lapide Christo Iesu coaedificata, quam gloriosus apostolorum chorus electorumque spirituum, societasve sanctorum omnium quotidie repraesentat. Sed ante alios, ad componendum in terris doctrinae coelestis exordium et novae fidei fundamentum, hos mundi triumphatores apostolos duodenos praelegit ex millibus, aliosque discipulos, ut eorum doctrina in orbem terrarum longe lateque diffusa, sacrosancta fulgeret Ecclesia, et vetusta servitute sublata, cunctis fidelibus salutis et vitae semita panderetur. Isti quidem sancti, magistri optimi imitatores verique discipuli, qui in omnem terram coelestem imbrem et divina mysteria diffundentes, sanguine proprio plantaverunt Ecclesiam praelibatam, ac per universum orbem Crucis circumtulere vexillum;

triumphales deinde post duces hos primos, athletarum et martyrum suorum cohortem lucidissimam palma martyrii rutilantem et in sanguine Agni candidatam, devicta morte, transmisit, qui in confessione fidei perseverantes intrepidi vincula, cruciatus et verbera, plurima quoque tormentorum saevissima genera mortemque perpessi sine murmure aut querimonia, victores optimi ad aeterna gaudia et praeparata eis munera properarunt, imitandum exemplum aeternamque memoriam cunctis de se fidelibus relinquentes: illustrant etiam hinc eandem Ecclesiam et supernam Ierusalem novam, ad ipsius validissimum praesidium destinati, doctores incliti ac splendidissimi sacerdotes et confessores, qui, fide et lenitate praecelari, castitate pollentes, non caduca et transitoria mundi huius oblectamenta, non fallaces divitias, sed quae Iesu Christi sunt tota animi intentione quaerentes, sanctarumque operationum exercitatione animas Deo lucrificare, imbecilles regere, fidem catholicam verbo et exemplo corroborare in omni doctrina et sapientia curaverunt, ac talenta eis credita, tamquam fideles et providi dispensatores, multiplicata patrifamilias reddiderunt, et tandem semetipsos, charitatis luce vestitos, iustitiae et misericordiae margaritis ornatos, atque virtutibus reliquis redimitos, absque macula aut admixtione pravi operis, ante conspectum Dei se immaculatos exhibentes, velut sydera in firmamento coruscant. Virgines denique ad ornatum Reginae huius mirificum idem Opifex destinavit, quae venienti sponso virgini Filio Virginis unigenito, castis et immaculatis actibus, nitidis et mundis corporibus occurrent, secum in vasis suis oleum deferentes, et ad coelestes nuptias, specioso prae filiis hominum, immaculato rege invitante, introeunt cum omnibus sanctis et electis Dei, illic sine fine mansurae. Omnia namque haec et alia quamplurima, quae potius attenuare quam explicare possemus, ad

decorem et pulchritudinem Reginae huius, eodem Spiritu Sancto gratiarum charismata varia et innumera infundente, tam provide, tam laudabiliter et opportune ab aeterno ordinata sunt, ut, etiam post admirabilem ipsius Redemptoris ascensionem, vinea Domini Sabaoth, militans praelibata Ecclesia, providis commissa cultoribus excolenda, novo semper foetu fecundior, novos continuo cultores parturiant et novissima sanctorum germina, quae eam ab hostibus tueantur incursibus, et veluti sepe circumdatam illius sanctitudinem illi non sinant insultibus bestiarum, quotidie reproducat. Ipse namque Redemptor noster, qui eam super se lapide quidem firmissimo stabilivit, eandem protegit, tuetur atque defensat, eamque in tempore visitat, continuo iuvat, auget, et, ad consummationem saeculi nobiscum usque permanens, nusquam eam deserit nec relinquit, illi semper et undique nova praesidia, novos milites, novos cultores exquirat.

§ 1. Sed et ab extremis terrarum insulis, et remotissimis totoque orbe divisis partibus, coelestis agricola, more suo piissimo, eandem vineam novo germine, novo praesule et cultore dignissimo visitavit, et ad novellas virgulas inserendas vetustasque purgandas, fovendas regendasque transmisit probatissimae ac exemplaris vitae virum mirabilem Osmundum, Saresberiensem antistitem, in hac tam mira Reginae huius varietate sanctorumque cohorte merito collocandum, ac beatorum spirituum coetui, suis excellentibus meritis, sociandum, immo verius sociatum; cuius quidem originem vitae, actus, mores ac merita, et quae Summus idem Pontifex, Deus, in ipsius sanctitatis praemium monstrare dignatus est, splendida quoque ipsius miracula omni pene genti, Anglorum praesertim regni notissima, ne praesens saeculum et nostri temporis aetas, silentio omnino praetermissa, ignoret, brevi sub compendio complectenda, ac e multis et

N. rratio.

maximis pauca non reticenda esse censuimus, ut, pro ipsius gloriosi praesulis et confessoris optimi gloria, cunctis fidelibus innotescant.

S Osmundi ori-
go

§ 2. Vir namque sanctissimus Osmundus, generositate praeclarus, ex stirpe regia ac etiam ducali nobilissima ortus prosapia, postquam pueriles annos laudabiliter et supra quam illa aetas pateretur exequerat, bonae indolis adolescens, non lasciviam complexus est mundi, non saeculi oblectamentis et voluptatibus, dum libere uti posset, applicuit animum; sed cor gerens senile, ac omnes sui cordis cogitationes ad ipsum Creatorem suum et opera charitatis pietatisque convertens, in Dei timore et proximi charitate eo magis fervebat in dies, quo maiori utens, pro qualitate temporis, ratione, cuncta sub sole vanitati subiecta, transitoria et caduca, iuxta Sapientis sententiam fore cognovit.

Ecclesiam Sa-
resberien. do-
nat.

§ 3. In virum deinde perductus, et evangelicae doctrinae verus imitator existens ac illud Salvatoris nostri semper ante oculos sui cordis fixum tenens: *Nisi quis renuntiaverit omnibus quae possidet, non potest meus esse discipulus*, ut thesauros incomparabiles sibi in coelo reconderet, ubi fures nequicquam effodiunt, nec furantur, ubi tinea corrodere aut demoliri non potest, de bonis a Deo sibi collatis in regno Angliae, Saresberiensem Ecclesiam, tunc in suis primordiis tenuem et exilem, nova quadam fundatione ac ampla sui patrimonii dote et largitione dotavit, praedia scilicet, terras et possessiones sui comitatus Dorsetiae, et quae ad ipsum alias legitime pertinebant, libros quoque, calices, cruces, paramenta et quaeque alia optima ornamenta, sicut cathedralem decebat Ecclesiam, sibi pia liberalitate donavit, ac, ultra primitus institutas, quatuor alias dignitates, triginta duos canonicatus, totidemque praebendas, alios quoque archi-

Canonicatus et
praebendas eri-
git.

diaconatus et officia in ea erexit; ita ut qui, suis exigentibus meritis, in ipsius, quam dotavit ornavitque, Saresberienensis Ecclesiae, post decessum primi episcopi, fuit ordinatus antistes, incredibili perfectione et gratia necnon Sancti Spiritus lumine illustratus, non solum doctrina verbi ac operibus optimis pariter et exemplis commissum sibi gregem dominicum informaret, ipsamque Ecclesiam, cui digne praerat, illiusque capitulum et personas sacris dogmatibus insigniret, et nusquam, magis quam suo in tempore, disciplinae censura, morum honestas et gravitas personarum in ea vigeret; sed, ne promiscuis actibus rerum turparentur officia, ac in divinis aliqua posset in antea suboriri confusio, librum quemdam perutilem et proficuum *Ordinalem*, alias *Consuetudinalem* appellatum, quo fere universae ipsius Angliae, Walliae et Hiberniae ac aliorum quamplurium locorum utuntur Ecclesiae, necnon sanctorum vitas, pro eorum gloria et cleri instructione, composuit, atque alia quamplurima imitanda posteris exempla continuo praebuit, ita ut divinum potius quam humanum eum cuncti putarent, quem divina miseratio tot gratiarum muneribus illustrabat.

§ 4. Erat namque vir totius prudentiae, humilitatis et patientiae, pietate magnificus, pudicitia, castitate ornatus, sobrietate et abstinentia praeditus, bonitate conspicuus, laudabilis sanctitate, morum honestate virtutibusque praeclarus, semper in fide constantior, praestantior spe, charitate ardentior, iustitiae et aequitatis amator, qui carnis illecebras, iactantiam pompam et arrogantiam, ac caetera vitia mira animi magnitudine contempsit atque calcavit, et sanctis, usque ad consummationem corporis, consummatis operibus, ac sacramentis ecclesiasticis demum rite perceptis, in confessione verae fidei et aeternae Trinitatis firmiter perseverans, puram et immaculatam animam reddidit Creatori.

Episcopus Sa-
resberienensis or-
dinatur.Varia edit tu-
genti sui mo-
numenta.

Eius virtutes.

Miracula.

§ 5. Cuius quidem meritis summus et omnipotens Creator omnium Deus, remunerator animarum fidelium, caecis visum, surdis auditum, mutis loquelae officium, claudis gressum, naufragis periclitantibusque portum salutis restituit et indulgit, ab immundis quoque spiritibus obsessos, furiosos, rabidos, et amentes atque diabolica fraude oppressos penitus liberavit, diversarum quoque aegritudinum incurabilium mole subactis, paralyticis, contractis, tremulis, languidis, invalidis et infirmis sanitatem restituit et, quod admiratione maxima dignum est, plures mortuos suscitavit; alia etiam multa miracula, quae ipsius sancti meritis et precibus sublimis Deus operatus est et operatur in dies, si per singula recensere vellemus, longius nimium in ipsorum recitatione prolixitas resultaret.

Acta

§ 6. Sed, ne quidem ea, quae praeclara et admiranda sunt, devotis fidelibus illius singula gesta legere cupientibus abscondita fiant, libellum, in quo omnia fideliter annotari curavimus, una cum processibus super praemissis confectis, quos in archivio ipsius Ecclesiae ad perpetuam rei memoriam conservari mandavimus, poterunt lectitare.

§ 7. Verum, quia idem Paraclitus Spiritus, qui mentem huius praesulis sui luminis claritate replevit, et qui sacrosanctae Ecclesiae catholicae profutura praevidet, diu latere non sinit, bonae memoriae Ricardum episcopum, necnon decanum et capitulum dictae Ecclesiae Saresberiensis ac alios plurimos graves Deoque devotos viros inspiravit divinitus, ut sanctae Sedi Apostolicae praemissa omnia nota facerent, ac eidem Sedi, cui tunc Gregorius Papa nonus, praedecessor noster, praesidebat, humiliter supplicarent ut, prius per illos viros graves et expertos, quibus id duceret committendum, de sanctimonia vitae, virtutibus ac miraculis eiusdem episcopi receptis informationibus et testibus fide dignis, prout tantae rei

gravitas exigebat, eum sanctorum Dei cathalogo adscribere dignaretur, idem praedecessor, intendens in huiusmodi causa, iuxta rei magnitudinem, cum debita deliberatione et maturitate procedere, bono. Bachoniensi et Conventrensi episcopis ac abbati monasterii de Stanley, eorum propriis nominibus non expressis, suis dedit litteris in mandatis, ut super vita et miraculis huiusmodi diligenter inquirerent et se informarent, ac quidquid per inquisitionem et informationem huiusmodi de sanctimonia atque miraculis eiusdem antistitis invenirent, veritate fulciri, et totam exinde formatum processum, eorum sigillis munitum ad eundem praedecessorem remitterent per eum examinandum secundum exigentiam et continentiam meritorum.

§ 8. Postmodum vero praefati commissarii, ad executionem litterarum dicti praedecessoris, iuxta commissionis formam eis traditam super his, quae pro huiusmodi veritate investiganda necessaria erant, legitime procedentes, ac de sanctimonia vitae et miraculis dicti Osmundi episcopi diligentius inquirentes, nonnullos testes bonae opinionis et famae cum ea, qua decebat, attentione et diligentia examinarunt; quorum depositiones et attestaciones in authenticis scripturis redactae, in archivio dictae Ecclesiae conservatae per certa tempora remanserunt.

§ 9. Et licet ex post, varietate temporum ac plerisque aliis causantibus impedimentis, in huiusmodi causa ulterius processum non fuisset, nihilominus postmodum canonizationis causa praedicta coram bonae memoriae Angelo Corario, in universali Ecclesia episcopo tunc Gregorio XII, in sua obedientia, de qua partes illae tunc erant, nuncupato, primo, et successive, pro parte bonae memoriae Ioannis episcopi ac dilectorum filiorum decani et capituli Saresberiensis, coram pia me. Martino Papa V, etiam praedecessore nostro, proposita, ac praemissis

Processus.

Ad Gregor. XII et Martinum V res perducitur

omnibus et singulis ex ordine recensitis, et etiam pro eorum parte subiecto quod ipsi, dignum existimantes thesaurum longo tempore absconditum Christi fidelibus debere ostendi, ut tamquam lucerna lucens ad aliorum exempla et instructionem pateret, cupiebant, pro exaltatione nominis Christi, ac splendore, gloria et honore ipsius Saresberiensis Ecclesiae, ut super praemissis ad examinationem eiusdem processus et alia dictam causam concernentia usque ad canonizationem eiusdem sancti viri procederetur; idem Martinus, praedecessor, prout rei gravitas et magnitudo posebat, bonae memoriae Iacobo Tergestino, in regno Angliae Apostolicae Sedis nuntio, et Wintoniensi ac Herfordensi episcopis suis litteris dedit in mandatis, ut processus super praemissis vita et miraculis per eosdem commissarios habitos et formatos auctoritate sua cum debita maturitate et gravitate, prout tantae rei conveniret, recensentes et examinantes, ac in formam authenticam redigentes, de praemissis omnibus et eorum circumstantiis universis se informarent, et inquirerent diligentius veritatem, et nihilominus ad receptionem testium, probationum et informationum fide dignorum, prout expediens esse cognoscerent, in ipsa causa ad ulteriora procederent, prout eorum discretionem videretur. Voluit tamen quod totum in ipsa causa, tam per eosdem primos iudices formatum, quam secundos dictos auctoritate sua formandum processus in publica et authentica forma eorum sigillis munitos per proprium nuntium ad ipsum Martinum praedecessorem destinare curarent, ut veris existentibus supradictis, ipse praedecessor super canonizatione huiusmodi in forma Ecclesiae consueta, servatis de more solemnitatibus, deliberare valeret.

§ 10. Qui quidem commissarii mandata apostolica in singulis diligentius exequentes, ultra primos, aliis quam plurimis

testibus idoneis diligenter examinatis, eorum dicta et attestaciones ac per eos habitos aliosque priores processus praedictos ad Romanam Curiam transmiserunt, idemque Martinus praedecessor ad humiles preces episcopi, decani et capituli praedictorum, Gabrieli tituli sancti Clementis, postea Eugenio Papae IV, ac Petro tituli sancti Stephani in Coelio monte, presbyteris, et Lucido Sanctae Mariae in Cosmedin diacono, cardinalibus, etiam in suo concistorio publico vivae vocis oraculo commisit, ut in dicta causa procederent et, apertis processibus, eos diligenter examinarent, sibi quoque postea ex more referrent ad effectum canonizationis praedictae.

§ 11. Qui, servatis servandis recognitisque sigillis, processus huiusmodi aperuerunt, monentes omnes et singulos, qui in his interesse aliquod habere praetenderent, ut ad diem certam tunc expressam legitime comparerent, aliaque deinde fecerunt, quae circa ea fuerant opportuna.

§ 12. Cumque, rei huius veritate comperta, idem Martinus praedecessor votis poscentium cogitaret annuere, sicut Altissimo placuit, e medio sublatus est; et licet recolendae memoriae Eugenius praefatus, similiter praedecessor noster, rem hanc, ut accepimus, optato fine concludere velle assereret, morte antea interceptus, quod proposuerat non implevit. Denique felicis memoriae Nicolaus Papa V, praedecessor etiam noster immediatus, plurimorum supplicationibus inclinatus, quod in similibus Sedes Apostolica observare consueverat, et rei qualitas expetebat, nobis, tunc in minoribus constitutis, ac dilecto filio nostro Dominico tituli sanctae Crucis in Ierusalem, presbytero cardinali, negotium ipsum examinandum, investigandum discutendumque commisit; in quo debita cum diligentia procedentes, cuncta quae in praemissis et circa ea quomodolibet opportuna erant, cum omni attentione et maturitate rimari et investigare curavimus;

Examine subiectum.

Martinus V, Eugenius IV et Nicolaus V a vivis decedunt.

Transmittuntur processus ad Sedem Apostolicam,

ac postremo, eodem Nicolao prædecessore, vocante Domino, similiter rebus ab humanis exempto; nos, qui eidem, licet insufficientibus meritis, in universalis Ecclesiae gubernatione successimus, iteratis vicibus, pro parte carissimi in Christo filii nostri Henrici sexti, Angliae regis illustris, ac carissimae in Christo filiae Margaritae, reginae Angliae illius conthoralis, necnon praelatorum, principum et Christi fidelium dicti regni, ac etiam venerabilis fratris nostri Richardi, moderni episcopi, dilectorumque filiorum Gilberti Kimar decani et capituli Saresberiensis Ecclesiae memoratae, fuimus debita cum instantia requisiti, ut quod iidem nostri prædecessores minime adimpleverant, et nobis faciendum Altissimus reservavit, perficere, annuente Domino, dignemur; quorum omnium tam efficax assertio, et crebra dilecti filii magistri Ioannis Lax, legum doctoris et secretarii nostri, ac dictorum episcopi et capituli procuratoris intercessio fuit, ut non immerito nos, qui, licet tantae rei excellentiam saepenumero mente voverimus, eamque humeris nostris imparem esse plane conspexerimus, ne tamen voluntati divinae contradicere videremur, praemissa omnia et singula ponderantes, necnon eiusdem antistitis fidem, vitae integritatem, mores, actus castissimos, humilitatem, simplicitatem, doctrinam, liberalitatem, maxime erga Saresberiensem Ecclesiam memoratam illiusque personas, et quae a trecentis et plurimis annis citra coruscant miracula plurima, aliaque adminicula non minora, tam per authenticas scripturas, quam per fide dignorum etiam septuaginta quinque testium depositiones manifeste probata, famam quoque publicam, ac praeterea triginta famosissimorum sacrae paginae et utriusque iuris doctorum, quorum nonnulli episcopi, quidam referendarii, caeteri vero praelati Palatii Apostolici auditores, advocati consistoriales ac magnae auctoritatis viri, extiterunt consilia, quae omnia

in unam eandemque sententiam pro ipsius canonizatione antistitis convenirent, merito attendentes, ut tanto viro gloriam, quam divina testificatione iam in triumphante obtinebat Ecclesia, in militante nequaquam negarem in terris, praemissa omnia in consistorio nostro per dilectum filium nostrum Eliam tituli sancti Martini in montibus, presbyterum cardinalem, quem loco nostro quoad hoc sustitimus, fecimus particulariter recitari, scrutatisque deinde in eodem consistorio votis omnium venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium, ac omnibus debite recensitis, iidem fratres nostri in eadem sententiam convenerunt, quorum secuti consilium, ut illud plurimorum sententiis firmaretur, omnes alios in Romana Curia residentes praelatos in palatio nostro iussimus congregari, qui, post propositionem publicam omnium praemissorum, votis etiam singulorum ex more scrutatis, nemine discrepante, una nobiscum et fratribus antedictis consuluerunt et censuerunt ad canonizationem dicti viri optimi fore procedendum.

§ 13. In quorum praesentia, de eodem consilio et assensu, decrevimus et declaravimus eundem Osmundum episcopum esse canonizandum, ad quod publice et solemniter faciendum diem statuimus hodiernam.

§ 14. Et quoniam per excellentia merita vir iste insignis, almi Spiritus gratia operante, in ipsius Summi Patris gloria collocatus, hanc eandem militantem illustrat Ecclesiam, prout omnibus, qui eius gesta didicerint, debet esse notissimum, nos, qui ex debito pastoralis officii cunctis fidelibus debitores existimus, per ea, quae de Gregorii, Martini et Nicolai praecessorum eorumdem ac nostro postremo mandatis super his inquisita, investigata et examinata fuerunt, et quae, in minoribus constituti, prae caeteris singulari devotione et attentione iteratis vicibus relegimus, investigavimus, examinavimus et

Canonizatio.

diligentius fuimus perscrutati, tam per ipsorum testium fide dignorum depositiones, quam probationes alias legitimas, praemissis omnibus veris existentibus, compertis ac etiam comprobatis, de ipsius Osmundi episcopi sanctimonia plenissime informati, certioresque effecti quod optima fuerit negotiatio eius, et talenta sibi credita cum multiplicato fructu suo restituit Creatori, de quibus sibi etiam fidele testimonium perhibemus, ut propterea ac ex multis aliis excellentibus donis et gratiis, quibus extitit insignitus, super candelabrum domus Domini positus, in universali Ecclesia inextinguibili lumine et splendore rutillet, eam quoque sua claritate exornet: in nomine sanctae et individuae Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus Sancti, praefatum Osmundum episcopum celeberrimum benedicentes benedicamus in saecula, floreatque super eum sanctificatio nostra, et ad honorem sempiternae Deitatis, ac triumphantis et militantis Ecclesiae exaltationem, orthodoxae quoque christianae fidei felicem statum et augmentum, auctoritate omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eius atque nostra, de ipsorum fratrum coepiscoporum et praelatorum unanimi consilio et assensu, pronuntiamus, declaramus, decernimus ac etiam definimus piae memoriae beatum Osmundum episcopum antedictum sanctum esse, et tamquam sanctum ab universali Ecclesia et cunctis fidelibus venerari, ac sanctorum cathalogo adscribendum fore et adscribi, quem ipsi in praesentiarum adscribimus, et sanctorum coetui aggregamus.

§ 15. Statuentes, ac etiam venerabilibus fratribus nostris patriarchis, archiepiscopis et episcopis ac dilectis filiis electis et patriarchalium, metropolitanarum et cathedralium Ecclesiarum capitulis ubilibet constitutis tenore praesentium iniungentes, ut anno quolibet in die qua ipsum, post consummationem laborum triumphatumque mundum, in aeternitates perpetuas

praesens vita transmisit, videlicet pridie nonas decembris, festum ipsius et officium, veluti pro uno confessore pontifice, devote et solemniter celebrent, et ab aliis celebrari ac universis Ecclesiis et christifidelibus faciant venerari.

§ 16. Et, ut ad Sarisberiensem ecclesiam praedictam ipsiusque venerabilem tumulum, quem in digniori loco volumus praeparari, eo libentius christifidelium confluat, multitudo, eiusque memoria recolatur et festivitas celebretur decentius in futurum, eisdem fidelibus universis utriusque sexus, vere poenitentibus et confessis, qui ecclesiam Sarisberiensem praefatam et ipsius gloriosi confessoris tumulum, in festivitate et per totam octavam immediate sequentem, devote visitaverint annuatim, et ad ipsius ecclesiae atque tumuli reparationem, ornamentum et conservationem, seu dictae ecclesiae fabricam manus portaverint adiutrices, in festivitate praedicta, a primis vesperis illius vigiliae usque ad secundas vespas eiusdem festivitatis, decem; in singulis vero octavae diebus, tres annos et totidem quadragenas de iniunctis eis poenitentiis misericorditer in Domino relaxamus praesentibus, perpetuis futuris temporibus duraturis.

§ 17. Quocirca universitatem vestram monemus, requirimus et hortamur, attente vobis nihilominus, in virtute sanctae obedientiae et ad aeternorum praemiorum augmentum, districtius iniungentes quatenus praesentes litteras universis cleris et populis vestrarum civitatum atque diocesium, auctoritate nostra, solemniter publicantes, festum venerabilis episcopi et confessoris huiusmodi omni solemnitate debita celebretis et faciatis etiam ab aliis celebrari, omnipotentem Deum, a quo cuncta bona procedunt, totis cordis affectibus humiliter deprecantes, ut Ipse eiusdem almi confessoris precibus et meritis exoratus, militantem Ecclesiam et cunctos christifideles praedictos a paganorum et aliorum infidelium tueatur incursibus, et

Indulgentias conceduntur.

Praeex iniunguntur.

Festum et officium die 4 decembris indicitur.

a periculis cunctis semper protegat et defendat, ac illam nobis, quam mundus dare non potest, pacem, hostium eorundem sublata formidine, cum temporum tranquillitate concedat, et post vitae militiam depositumque pastoralis officii ministerium, una cum grege nobis credito ad gaudia valeamus aeterna pervenire.

Sanctio poe-
nalis.

§ 18. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum pronuntiationis, declarationis, constitutionis, definitionis, adscriptionis, aggregationis, statuti, iniunctionis, voluntatis, relaxationis, monitionis, requisitionis et hortationis infringere, etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto, kalendis ianuarii, pontificatus nostri anno primo.

Dat. die 1 ianuarii 1456, pontif. anno 1.

III.

Declaratio, quod canonici congregationis S. Salvatoris, Ordinis S. Augustini, sunt veri canonici regulares dicti Ordinis, eorumque privilegiis omnibus perfruuntur.

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Congregationis supplicatio pro obtinenda declar. (de qua in rubrica). — 2. Declaratio huius Pontificis, quod isti canonici sunt veri canonici regulares Ordinis S. Augustini et eorum privilegiis potiuntur. — 3. Derogatio contrariorum.

Callistus episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Exordium.

Sacrae merita Religionis, sub qua dilecti filii prior generalis et canonici de congregatione S. Salvatoris, Ordinis Sancti Augustini, in humilitatis spiritu, devotum et sedulum exhibent Altissimo famulatum, non indigne merentur, ut votis eorum, in iis quae favoris sunt et gratiae,

apostolici favoris praesidium liberaliter impendamus.

§ 1. Sane, pro parte prioris et canonicorum praedictorum, nobis nuper exhibita petitio continebat quod ipsi, quibus ab Apostolica Sede per eius literas, ut omnibus et singulis privilegiis, indulgentiis, gratiis, exemptionibus et libertatibus, aliis canonicis regularibus dicti Ordinis generaliter concessis, et quibus ipsi canonici regulares et eorum loca in genere potiuntur et gaudent, ipsi quoque et eorum domus potiri et gaudere valeant, concessum fore dignoscitur, ex certis eorum animos moventibus rationabilibus causis, cupiunt se fore veros dicti Ordinis regulares canonicos per Sedem praedictam declarari, et pro talibus in posterum ubique censer. Quare, pro parte prioris et canonicorum praedictorum, asserentium quod ipsi secundum regularia instituta dictorum canonicorum regularium profitentur et degunt, ac rochetum, prout alii canonici praelibati, deferunt, nobis fuit humiliter supplicatum, ut ipsorum voto super hoc opportune providere de benignitate apostolica dignemur.

§ 2. Nos igitur, huiusmodi supplicationibus inclinati, priorem et canonicos de congregatione huiusmodi fuisse et esse veros canonicos regulares dicti Ordinis, auctoritate apostolica et ex certa scientia, tenore praesentium declaramus. Decernentes quod ipsi de caetero perpetuis futuris temporibus pro talibus censer, haberi et reputari, necnon omnibus et singulis praeminentiis, etiam in publicis actibus ac privilegiis et gratiis, quibus praefati canonici regulares generaliter potiuntur et gaudent, potiri et gaudere debeant, ut existentes veri canonici regulares Ordinis praelibati. Ac mandantes quorumcumque locorum dioecesanis, ut eos pro talibus in singulis publicis et aliis actibus censer faciant ac etiam reputari.

(1) Hoc idem decrevit Iul. II.

Congregationis supplicatio pro obtinenda declaratione (de qua in rubrica).

Declaratio huius Pontificis, quod isti canonici sunt veri canonici regulares Ordinis S. Augustini et eorum privilegiis potiuntur (1).

Derogatio con-
trariorum.

§ 3. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo etc.

Si quis autem etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto, decimosexto kalendas iunii, pontificatus nostri anno II.

Dat. die 17 maii 1456, pontif. anno II.

IV.

Sanctio ad evitandum quodlibet christianorum cum iudaeis et saracenis commercium, rescissis quibuscumque privilegiis antehac eisdem concessis (1).

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Facti series. — 2. Iudaei et saraceni christiana benignitate abusi sunt. — 3. Vetita cum iudaeis cohabitatio, convictus — 4, 5, 6. Et alia nonnulla. — 7. Blasphemi iudaei et saraceni merita poena iussi affici; — 8. Obedire decretis pontificiis teneantur. — 9. Indices ad pontificia decreta servanda obstricti. — 10. Conclusiones.

Callistus episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Exordium

Si ad reprimendos transgressorum excessus nostra nimium mansuetudo lentescat, eorum temeritas sit proclivior ad peccandum, et impunitatis exemplum in alios derivatur. Propter quod ad apostolicum nostrum spectat officium, etiam iurium innovatione priorum sic debitam executionem adhibere iustitiae, quod ea, quae in divinae Maiestatis offensam, pernitiosumque exemplum fidelium et scandalum cedere dignoscuntur, ne deteriora producant, submovere, et committendo-

(1) Ex Raynaldo continuat. Annal. tom. x, pag. 95.

rum imposterum audaciam interdicere procuremus.

§ 1. Dudum siquidem Eugenius IV, primo, et deinde Nicolaus V, Romani Pontifices praedecessores nostri, ex certis rationabilibus causis tunc expressis omnia et singula, per eos vel alios praedecessores nostros, iudaeis in quibuscumque dominiis et terris commorantibus concessa privilegia, concessionem et indulta ad terminos iuris communis dumtaxat reduxerunt, nec ulterius operari aut extendi, vel interpretationem aliam pati posse, per diversas literas suas declaraverunt.

§ 2. Postmodum vero ad nostram audientiam, non sine cordis amaritudine, iterato deducto quod, quamquam per ipsos praedecessores nostros fuisset, ut praemittitur, declaratum: ipsi tamen iudaei, a tramite iustitiae continuo oberrantes, concessionibus, privilegiis et indultis huiusmodi adeo abutuntur, quod ea quae, honestis suadentibus causis, ad salubres et bonos effectus eis gratiose concessa fuerant depravantes et ad eorum perversas passiones accommodantes, multa et diversa turpia et inhonesta illorum praetextu committunt, ex quibus fides et mansuetudo christiana laeditur, et in mentibus fidelium scandalum generatur, et licet sacrorum canonum institutis caveatur expresse quid iudaeis ipsis liceat, quidve fuerit interdictum; nihilominus iudaei praedicti et saraceni, tam in Italiae quam aliis diversis mundi partibus, inter christicolos commorantes, propriis effectibus, et antiquae eorum perfidiae incumbentes, dum constitutionum, decretorum et decretalium epistolarum huiusmodi sensum legitimum ad sua vota non habent, ut illis illudere valeant, adulterinis depravant sensibus, et expressionibus perversis obfuscant, veteremque ipsorum malitiam et temeritatem in christifideles propagare et continuare, ac in dies eorum nequitia praesumptiosius uti non verentur in ma-

Facti series.

Iudaei et saraceni christiana benignitate abusi sunt.

ximum christianae fidei vilipendium, animarum quoque fidelium periculum pariter et iacturam.

Vetita cum iudeis cohabitatio, convictus

§ 3. Nos, ut iudaei, saraceni praedicti ac illorum fautores impii christiani, poenarum impositionibus territi, vereantur in antea in eorum perniciosos ausus relabi, et christifideles, in sua persistentes fidelitate constanter, non habeant propter illorum claudicare perfidiam, remediis, quibus possumus, prout ex debito pastoralis officii tenemur, praecavere cupientes, ad orthodoxae fidei corroborationem et exaltationem, praesentis perpetuo viliturae et irrefragabiliter observandae constitutionis edicto, auctoritate apostolica, omnia et singula decreta, constitutiones et decretales epistolas praedicta, quorum omnium tenores de verbo ad verbum praesentibus haberi volumus pro insertis, innovamus; necnon sancimus, statuimus et ordinamus quod deinceps perpetuis futuris temporibus christiani cum iudaeis et saracenis comedere aut bibere, seu ipsos ad convivia admittere vel eis cohabitare, aut cum ipsis balneari, vel ab eis in eorum infirmitatibus aut debilitate, seu alio quocumque tempore medicinam vel potiones, seu vulnerum et cicatricum curationem, sive aliquod medicabile genus recipere non debeant, ac christiani non permittant iudaeos et saracenos contra christianos dignitatibus saecularibus praefici, vel officia publica exercere.

Et alia non nulla

§ 4. Iudaei quoque et saraceni non possint esse arrendatores, collectores, conductores seu locatores fructuum, bonorum vel rerum christianorum, seu eorum computatores, procuratores, economi, negotiorum gestores, negotiatores, mediatores, proxenetæ, concordatores sponsalium vel matrimoniorum tractatores, obstetrices, seu in domibus aut bonis christianorum aliquod opus exercere, vel cum christianis societatem, offi-

cium aut administrationem, vel aliqua communione, vel arte seu artificio habere, ac nullus christianus iudaeis, vel eorum congregationi seu saracenis, in testamento aut ultima voluntate, aliquid relinquere possit vel legare.

§ 5. Iudaei quoque synagogas erigere, aut construi facere non audeant, sed antiquas dumtaxat, non tamen ampliores seu pretiosiores solito reficere valeant, et in Lamentationum ac Dominicae Passionis diebus, per loca publica seu publice non transeant vel incedant, nec ostia vel fenestras teneant apertas, et ipsi iudaei ac saraceni ad solvendum quascumque de quibusvis rebus et bonis decimas astringi et compelli, ac contra eos, in quibusvis casibus, christiani testes esse possint, et iudaeorum et saracenorum contra christianos in nullo casu testimonium valeat, et apud christianos iudices pro eis specialiter deputatos, nec suorum seniores iudaei et saraceni, in quibuscumque causis, agant et conveniantur.

§ 6. Nec possint iudaei et saraceni nutricem vel familiarem aut servitorem utriusque sexus christianum in domo tenere, nec etiam christiani, in sabbatis, seu iudaeorum festivitibus, iudaeis ipsis ignem accendere, vel cibum aut panem, seu quodcumque opus servile ad decorem cultus et festivitatum eorumdem quomodolibet exhibeant, vel servitium aut obsequium aliquod praestent vel impendant.

§ 7. Saeculares quoque iudices christiani, iudaeos vel saracenos Deum aut gloriosam beatam Mariam Virginem eius Genitricem vel aliquos sanctos blasphemantes, aut in hoc quomodolibet delinquentes pecuniaria vel alia graviore, de qua eis videbitur, poena puniant et corripiant. Necnon omnes et singuli iudaei et saraceni, cuiuscumque sexus et aetatis, vel conditionis, distinctum habitum ac

Blasphemi iudaei et saracei merito poena iussi affici.

notoria signa per quae a christianis cognosci possint ubique deferant, et si secus fecerint, puniantur. Cum saracenis non habitent, sed separatim et seorsum degant. A christianis insuper usuras nullatenus extorquere praesumant; extortas vero, illis a quibus eas extorserint, si supersint et appareant, sine difficultate aut dilatione aliqua restituant, alioquin illis non apparentibus et in remotis agentibus, omnes et singulae pecuniarum summae ex huiusmodi usuris extortae in expeditionem sanctissimam contra Turcas aut alios christiani nominis inimicos penitus convertantur.

Obedire decretis pontificis teneantur.

§ 8. Et insuper, ut tam christifideles, quam iudaei et saraceni, in Italiae et aliis mundi partibus inter christianos, ut praemittitur, commorantes, praesentes et futuri, ad decretorum et decretalium epistolarum, ac praedictarum et praesentis nostrae constitutionis huiusmodi observationem omnimodam noverint efficaciter se teneri, nec vigore seu praetextu quorumvis privilegiorum, exemptionum, libertatum, immunitatum, concessionum et indulgentiarum, eis quomodolibet et ea quibuslibet concessorum, ab observatione praedicta valeant aliquatenus se tueri, omnia et singula privilegia, exemptiones, libertates, immunitates, concessionem et indulta per felicis recordationis Martinum Papam V, Eugenium ac Nicolaum praefatos caeterosque praedecessores nostros Romanos Pontifices et alios quoscumque tam regibus et principibus, quam communitatibus civitatum, universitatibus et quibuscumque dominis locorum, seu aliis quibusvis fidelibus, ac eisdem iudaeis et saracenis in specie vel in genere, sub quibusvis verborum formis, etiam motu proprio, et sub quacumque forma vel expressione verborum, etiam derogatoriorum, contra praemissa vel eorum aliquod quomodolibet facta vel concessa, quae omnia similiter praesentibus haberi volumus pro insertis, necnon quaecumque

inde secuta, eadem auctoritate cassamus, revocamus et annullamus, ac nullius decernimus existere roboris vel momenti.

§ 9. Praeterea, universos et singulos venerabiles fratres nostros patriarchas, primates, archiepiscopos, episcopos et dilectos filios principes, dominos temporales, capitaneos, barones, milites, nobiles, communitates civitatum, universitatum, locorum et caeteros quoscumque christifideles ecclesiasticos et saeculares, in praefatis Italiae et aliis mundi partibus, ut praemittitur, commorantes, cuiuscumque status, gradus vel conditionis fuerint, obsecramus in Domino, et per aspersionem Sanguinis Domini nostri Iesu Christi exhortamur, eisque in remissionem suorum peccaminum iniungimus, et ut ipsi decreta, decretales epistolas et constitutiones praedicta observent, et per eorum tam christianos quam iudaeos et saracenos subditos faciant inviolabiliter observari. Et nihilominus eisdem utriusque sexus quatenus, infra quindecim dierum spatium a die publicationis eiusdem in loco, in quo ipsi degunt, faciendae computandorum, omnia et singula decreta, decretales epistolas et constitutiones praedicta, ac in illis et in praesentis nostrae constitutionis literis contenta observare incipiant et observari faciant cum effectu; nec de caetero ullo unquam tempore contra praemissa vel aliquod praemissorum, in toto vel in parte, per se vel alium seu alios, quovis quaesito colore, directe vel indirecte, venire, facere, seu aliter attentare audeant vel praesumant: alioquin, lapsis diebus eisdem, iudaei vel saraceni, qui mandato, praecepto et literis huiusmodi resistere praesumpserint, et cum effectu non paruerint, privationis seu amissionis omnium bonorum suorum mobilium et immobilium poenam incurrant; quae quidem bona, vel eorum pretium, per executores seu executores nostros ad hoc specialiter deputatos, sive pro tempore deputandos, in opus huius-

Iudices ad pontificia decreta servanda obstricti.

modi sanctissimae expeditionis ac reipublicae christianorum utilitatem converti volumus et harum serie, auctoritate praedicta, exponi mandamus.

Conclusiones.

§ 10. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum innovationis, sanctionis, statuti, ordinationis, prohibitionis, revocationis, exhortationis et mandati infringere, etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto, quinto kalendas iunii, pontificatus nostri anno secundo.

Dat. die 28 maii 1456, pontif. anno II.

Qui christifideles quoquomodo in servitute redigere, aliisque vendere audent, subiiciuntur anathemati: propositis eos quomodolibet liberantibus indulgentiis.

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Christiani in christianos saeviunt, eorumque bona diripiunt. — 2. Excommunicantur. — 3. Derogatio. — 4. Ordinarii et domini temporales locorum animadvertant; — 5. Inobedientes coercant. — 6. Quomodo succurrendum christianis ab infidelium potestate recedere volentibus. — Remissio tertiae partis peccatorum iis qui christifideles liberaverint. — 7. Sanctio poenalis.

Callistus episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Exordium

Ulud reputantes non tam christianae religioni detestabile, quam Deo odiosum, quod christiani nominis vocabulo insigniti in fratres suos, cum eis in una fide et uno baptismate in uno Ecclesiae corpore adiunctos, praesertim eos, qui inimicorum crucis Christi ditionibus commorantur, persecutionis gladio, absque iusta causa, desaeviunt; et eos in continua afflictione positos amplioris afflictionis immanitate

consumunt, quibus potius omni humanitatis gratia ac charitatis et pietatis affectu adesse deberent, ex officii nostri urgemur debito, ut adversus talia perpetrantes rigorem exerceamus ultricis iustitiae, et illi adiciamus debitae executionis praesidium, quo commissa corrigantur, et interdicatorum audacia quibuslibet similia imposterum committendi. Illos vero, qui dictos christifideles ab eorumdem infidelium ditione divertentes humanitatis et charitatis beneficiis prosequuntur, dignos reputamus impendiis et remunerationibus specialium gratiarum.

§ 1. Sane lamentabilis multorum querela nostrum nuper turbavit auditum, amaricavit et mentem, quod nonnulli iniquitatis filii, a quorum oculis timor Domini abscessit, cum in Orientales partes suis navigiis declinant, in christianos in eisdem partibus magni Turchi et Soldani Babiloniae ditioni subiectos commorantes, et aliquando ad christianorum loca pro suis salvandis animabus divertentes, more piratarum irruunt, et eos capiunt et in servitute redigunt, ac in servos vendunt, necnon bona, si quae tenuerint vel habuerint, depraedantur, et praedam asportant.

§ 2. Nos igitur, huiusmodi excessus sub silentio pertransire nequeantes, ne impunitatis exemplum periculosius derivetur in alios, et delinquentium voluntas laxior fiat ad peccandum, omnes et singulos, sive sint piratae, sive cursarii aut latrunculi maritimi, sive alii pro mercantiis exercendis, aut ex quibusvis aliis causis ubilibet navigantes, qui christianos in quibusvis infidelium ditionibus commorantes, seu ad christianorum loca divertentes, capiunt, et in servitute redigunt, ac in servos vendunt, eosque depraedantur, ex parte Dei omnipotentis, auctoritate Petri et Pauli apostolorum atque nostra, praesentium serie, excommunicamus et anathematizamus.

§ 3. Non obstantibus quibuscumque privilegiis et indulgentiis, eis vel eorum

Christiani in christianos saeviunt, eorumque bona diripiunt.

Excommunicantur.

Derogatio.

aliquibus ab Apostolica Sede, sub quavis forma vel tenore concessis, quod excommunicari non possint; quae ne, quominus includantur, per ea se tueri possint, quoad hoc prorsus tollimus et revocamus omnino, statuentes et decernentes quod nullus qui praedictas sententias incurrerit, ab illis per alium quam Romanum Pontificem possit, nisi in mortis articulo constitutus, absolvi, nec etiam tunc, nisi satisfactionem, aut de ea praestanda, ac de stando mandatis Ecclesiae sufficienti cautione praestiterit.

Ordinarii et domini temporales locorum animadvertant.

§ 4. Praeterea, omnibus ordinariis et dioecesanis, necnon dominis temporalibus locorum, ad quae praedictos excessus committentes declinaverint, in virtute sanctae obedientiae, et si nostram et dictae Sedis indignationem evitare voluerint, districte praecipiendo mandamus, in suorum remissionem peccatorum iniungentes eisdem, quatenus, quamprimum ipsis constiterit de dictis excessibus per illos, qui sic ad eorum loca declinaverint, commissis, ordinarii videlicet et dioecesani, ipsos dictis sententiis irretitos fore publice denuntiari faciant, ac ab omnibus arctius evitari; temporales vero domini eorumdem locorum eos sub arcto arresto teneant, donec ipsos captos christianos, etiamsi eos aliis in servitute vendiderint, libertati restituant, et eis de damnis et iniuriis ipsis illatis satisfecerint congruenter.

Inobedientes coercant.

§ 5. Insuper, iidem dioecesani et ordinarii quoscumque in eorum civitatibus et dioecibus pro tempore constitutos, qui praemissos excessus praeteritis temporibus commiserint, quamprimum ipsis de hoc constiterit, eos sub simili excommunicationis et anathematis poena moneant, et requirant quatenus infra competentem, quem ipsis ad hoc praefixerint, terminum, quoscumque, quos ex dictis christianis captivarunt, ab ipsorum captivitate relaxent; et eos, etiamsi ipsos aliis vendiderint, libertati, ipsisque ablata re-

stituunt, et de eis irrogatis violentiis et iniuriis satisfaciant competenter; vel si fortassis ipsi captivi iam obierint, restitutionem et satisfactionem huiusmodi ipsorum haeredibus praestent, alioquin, lapsa termino huiusmodi, ipsos in dictas censuras, quas in eos ex tunc proferimus, incidisse declarent, et eos ut tales faciant arctius evitari; domini vero temporales eos ad relaxationem et satisfactionem huiusmodi, per ipsorum et bonorum suorum arrestationem, et si opus fuerit, per incarcerationem eorumdem, eadem auctoritate nostra, compellant.

§ 6. Caeterum, ut dicti christiani, qui ab infidelium ditione et potestate recedere voluerint, in hoc christifidelium eorumdem opitulationem inveniant, fideles quoslibet ad dictas infidelium partes navigiis declinantes in Domino requirimus et rogamus attente, quatenus ipsos in suis navigiis receptent et benigne pertractent, et, si eorum egestas id requisierit, etiam absque cuiuscumque solutione noliti, cum suis bonis et rebus conducant. Nos, ut christifideles ipsi dictos fideles inter ipsos infideles commorantes, ab eorum ditione divertentes vel recedere volentes, eos libentius in suis navigiis receptent, ac cum rebus et bonis ac familia sua, gratis et absque alia solutione, ad christianorum loca conducant, omnibus illis, qui sic eos in suis navibus receptaverint et conduxerint, ipsisque charitatis et humanitatis beneficia impenderint, dummodo in unitate fidei catholicae, ac obedientia et reverentia S. R. E. atque nostra et successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonice intrantium perstiterint, remissionem tertiae partis omnium peccatorum suorum, de quibus corde contriti et ore confessi fuerint, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum apostolorum auctoritate confisi, concedimus per praesentes; sic tamen quod, si per eos alicui aliqua satisfactio praestanda fuerit, illam praestare teneantur, nec propter concessionem huiusmodi pro-

Quomodo succurrendum christianis ab infidelium potestate recedere volentibus.

Remissio tertiae partis peccatorum iis qui christifideles liberaverint.

cliviores reddantur, sub spe remissionis huiusmodi, ad illicita imposterum committenda; alioquin si, ex confidentia remissionis huiusmodi, aliqua forte committerent, quoad illa, praedicta concessio ipsis nullatenus suffragetur.

Sanctio poenalis.

§ 7. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum excommunicationis, anathematizationis, revocationis, statuti, constitutionis, mandati, prolationis, requisitionis et concessionis infringere, etc.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem, anno Incarnationis dominicae millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto, kalendis octobris, pontificatus nostri anno secundo.

Dat. die 1 octobris 1456, pont. anno II.

VI.

Exemptiones et immunitates monasterii et monachorum S. Salvatoris Messanensis, Ordinis S. Basilii.

SUMMARIUM

Proemium. — 1. Causa huius constitutionis. — 2. Confirmatio immunitatum monasterii. — 3. Exemptio a iurisdictione ordinariorum et a collectis et impositionibus. — 4. Derogatio contrariorum.

Callistus episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

Proemium.

Urget nos suscepti cura regiminis, et auctoritas pontificalis inducit ut pro felici statu Ecclesiarum et monasteriorum omnium, praesertim S. R. E. cardinalibus nobiscum assidue in agro dominico laborantibus commissorum, ac in eis sacrae religionis et divinis laudibus deditarum personarum, paternae considerationis acie solite cogitantes, illorum occurramus disponendis (1) ac profectibus consulamus, ut, adeptis eorum gravaminibus onerosis,

(1) Leg. forsan *dispendis* loc. *disponendis* (n. r.).

illa ad laudem et gloriam Altissimi, prosperis iugiter proficiant incrementis.

§ 1. Cum itaque, sicut accepimus, monasterium S. Salvatoris de Lingua Fari, Ordinis S. Basilii, ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinens, Messanensis diocesis, quod venerabilis frater noster Bessarius, episcopus Tusculanus, Apostolicae Sedis concessionem obtinet in commendam, facultates et redditus satis tenues habeat et exiles, attamen praefatus episcopus monasterium praedictum multipliciter deformatum et depauperatum ad statum regularem pro posse reducere et in eo virorum religiosorum ac monachorum probatae vitae sufficienti numero conventum reintegrare et restaurare proponat.

§ 2. Nos monasterium ipsum favoris apostolici praesidio communire volentes, ut eo copiosius inibi divinum accrescat obsequium, quo uberius ibidem gratia per nos fuerit elargita, praefati episcopi in hac parte supplicationibus inclinati, quascumque exemptiones, libertates et immunitates, quae olim a Romanis Pontificibus praedecessoribus nostris eidem monasterio concessae fuerunt, harum serie approbamus et confirmamus.

§ 3. Dilectos filios conventum, monachos et ministros, tam praesentes quam etiam futuros dicti monasterii eiusque iurisdictiones, proprietates, bona et oppida, ipsiusque incolas atque loca cum omnibus iuribus, rationibus et bonis mobilibus et stabilibus, cum pertinentiis suis, ab omni iurisdictione, superioritate, dominio et potestate venerabilis fratris nostri archiepiscopi Messanensis et aliorum iudicum ordinariorum quorumlibet, a collectis quoque et ab illicitis ex consuetudine impositionibus, oneribus, gravaminibus, contra sanctorum Patrum decreta impositis aut de cetero imponendis, necnon ab illorum collectoribus et ex-

(1) Ad hoc vide declarationem Concilii Trid., sess. 23, c. II et XIV, et cl. 3, Constit. XXXIX, Suscepti. Aliis monasteriis etiam has exemptiones concessit Gregorius XIII infra in eius Const., Cogit.

Causa huius constitutionis.

Confirmatio immunitatum monasterii.

Exemptio a iurisdictione ordinariorum et a collectis et impositionibus (1).

VII.

Transfigurationis festum Salvatoris vulgariter nuncupatum a christifidelibus, collendum instituit pro die sexta augusti, indulgentiasque elargitur.

SUMMARIUM

Proemium. — 1. Ratio huius festivitatis. — 2. Turcarum minae. — Festum Transfigurationis die 6 augusti indicitur. — Divina ope Turcarum exercitus profligatur. — Quadraginta Turcarum millia caeduntur, caeteris in fugam actis. — Adriani imperatoris mors qualis. — 3. Gratiarum actio. — 4. Indulgentiae conceduntur. — 5. Literae apostolicae ubique publicantur. — 6. Sanctio poenalis.

Callistus episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Proemium.

Inter divinae dispositionis arcana, quae inscrutabilis providentia Conditoris in hominibus operata est, hodierna festivitas, in qua Unigenitus Dei Filius pro humani generis reparatione trabea nostrae mortalitatis indutus, claritatis suae divinitatisque potentiam demonstravit, stupendi et admirandi nobis non indigna causa existit. Nam et si eiusdem Redemptoris nostri praeclara miracula, erudimenta pariter et exempla pene innumera ad nostram doctrinam, nostramque profecto salutem edita omnium admiratione atque veneratione dignissima sint; admirandam tamen eiusdem Salvatoris nostri transfigurationem, singularibus insignitam mysteriis, et sacramentis ineffabilibus coruscantem, eo devotius pro universorum salute fidelium nos convenit celebrare, atque devotis animis pia devotione recolere, quo inter ipsius Redemptoris salutiferas actiones haec eadem praesentis diei visio redemptis mortalibus in una eademque persona Deitatis potentiam et veram hominis naturam ostendit: ac in nobis fidei, spei et charitatis dona confirmans, aeternae beatitudinis praestitit cautionem. Haec est enim illa cunctis christiculis veneranda festi-

toribus et receptoribus, seu ad huiusmodi collectiones, receptiones vel exactiones quomodolibet deputatis et deputandis officialibus, auctoritate apostolica, tenore praesentium, prorsus eximimus et totaliter liberamus; necnon sub beati Petri et dictae Sedis atque nostra protectione, imitantes praedecessores nostros, suscipimus, atque ipsi Sedi volumus et decernimus immediate subiaccere, ita quod archiepiscopus et ordinarii ac alii supra dicti, etiam ratione delicti seu contractus aut rei de qua agitur, ubicumque committatur delictum, ineatur contractus, vel res ipsa consistat, nullam possint in conventum, monachos, ministros, personas, monasterium, membra, loca et bona praedicta, utpote penitus et omnino exempta, si et prout ab Apostolica Sede, per praedecessores nostros concessum extitit seu indultum, eisque melius usi fuerint, superioritatem, iurisdictionem seu potestatem, vel aliquod dominium exercere, nec ab eis, ratione impositionum, collectarum vel subsidiorum huiusmodi, quidquam petere, exigere, recipere vel levare, nisi censum dumtaxat Ecclesiae Messanensi debitum, si et prout in privilegiis praefati monasterii, et melius usi sunt, dicitur contineri, indulto apostolico, ut praemittitur, ad quem nos referimus, ipsaque et contenta in eis, observari volumus penitus et omnino. Decernentes irritum et inane quidquid in contrarium praemissorum quomodolibet contigerit attentari.

Derogatio contrariorum.

§ 4. Non obstantibus illis, quae in praedictis indultis apostolicis cautum est minime debere obstare, et aliis quibuscumque.

Nulli ergo etc.

Si quis autem etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quadringentesimo quinquagesimo septimo, XII kalendas maii, pontificatus nostri anno III.

Dat. die 20 aprilis 1457, pontif. anno III.

vitas, quae immensam Dei nostri clementiam et misericordiam erga nos, qui Christum induimus et Ipsius sumus insigniti caractere, demonstravit: sed et sacrosanctae universalis Ecclesiae fundamenta non solum supra petram Christum fundavit, verum etiam stabilivit: nam cum interroganti Domino, et quem dicerent homines esse filium hominis requirenti, discipuli alios Ioannem Baptistam, alios quidem Eliam, alios vero Ieremiam aut unum ex prophetis homines dicere respondissent; atque iterum eos Dominus interrogavit: *Vos autem quem esse dicitis?* Et Petrus, pro se et aliis inquis, affirmaret: *Tu es Christus Filius Dei vivi*: haec ipsa verissima salutiferaque Petri confessio in hac admirabili Salvatoris nostri Transfiguratione per vocem Patris dicitur: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*. confirmata, stabilita et multimode approbata est, et iudaeorum perfidia, qua ipsum esse Eliam aut Ieremiam, vel ex prophetis aliquem falsa asseveratione contendebant, penitus confutata. Aliorum vero Ipsum tamquam legis transgressorem et blasphemum sibi Dei gloriam usurpantem mendaciter accusantium fuit exclusa calumnia, cum illic Moyses legislator et Elias pro gloria Dei aemulator atque propheta eximius, astantes Christo, testimonium perhiberent. Quanta igitur veneratione colenda ac solemnitate praecipua celebranda est hodierna festivitas, in qua Pater, voce et testimonio proprio, Petri confessionem manifeste confirmat, roboratur apostolorum fides atque confessio, quae Ecclesiae catholicae extitit fundamentum in ipso Salvatore et Redemptore nostro firmiter stabilitum. Christus namque verum fundamentum Ecclesiae est, praeter quod aliud poni non potest; cui ipse apostolorum Princeps, Spiritu Sancto afflatus, ad confutandas perfidorum fallacias, veluti testis fidelis, Christo testimonium perhibet dicens: Accipiens enim a Deo Patre honorem et gloriam, voce

delapsa ad eum huiusmodi a magnifica gloria: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite*. Et hanc vocem nos audivimus de caelo allatam cum essemus cum Eo in monte sancto. Intellexerunt namque Petrus et comites, quod fide tenebant, maiestatem filii Dei per luminis claritatem, ac in Eo divinam et humanam convenisse naturam, ut et paterna vox et immensa velut solis claritas, quae omnem sensum et mortaliu[m] facultatem excedit, Moysis quoque et Eliae praesentia cum venerationis debitae maiestati divinae exhibitione de futura ipsius passione loquentium, cum verum Dei Filium nuntiarent, quod evangelista Ioannes affirmans, inquit: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi Unigeniti a Patre plenum gratiae et veritatis*. Voluit etiam Salvator noster, qui ex passione sua trepidantia discipulorum, corda intellexerat perturbari, transfigurationis huiusmodi mysterio, ne in fide deficerent, roborare, ut cuius transfigurati gloriam vidissent, passionem nequaquam potentia iudaeorum illatam, sed voluntate propria crederent fuisse assumptam, neque a fide dominicae Resurrectionis deciderent, quam eis post visionem tantae maiestatis et gloriae intimavit, dicens: *Visionem hanc nemini dixeritis, donec a mortuis Filius hominis resurgat*. Per huius etiam admirandae transfigurationis mysterium, ad perferendas praesentis caliginosi saeculi procellas animantur christifideles in personam apostolorum, ut qui claritatis aeternae fieri participes tota animi intentione concupiscunt, ab ipso capite duce et Salvatore nostro humiliter discant et pro Eius nomine, Ipsius imitando vestigia, passiones et mortes minime reformidare. Per ipsius itaque mysterii intelligentiam, ad confirmationem Christi Iesu et ipsius imitationem; ad fidei, spei et charitatis, ac pietatis et misericordiae erga Deum et proximos opera quaecumque meritoria exercenda instruimur, ad poenitentiam invitamur, etiam ad mar-

tyrium et tolerantiam passionum, hoc proposito praemio, quod reformabit corpus humilitatis nostrae, et configurabit illud corpori claritatis suae. O singularis et excellens Salvatoris nostri doctrina! O ineffabile sacramentum, in quo tanta, et peñe innumerabilia praecipuaque sunt conclusa miracula, pro salute nostra, alto consilio instituta; quae, si quisque fidelis, quemadmodum deberet, attenderet, pro aeternae gloriae assecutione, gaudiis profusus exultaret simul, et lacrimas in medium fundere cogeretur. Magnum enim erat ac stupendum profecto miraculum faciem humanam ad instar solis splendere, vestitumque eius candidum et fulgentem subito fieri tanta albedine, quantum fullo super terram, teste evangelista, facere nequivisset, fulgoremque ipsum pro suae voluntatis libito disparuisse, ut recte significaretur eam claritatem ab anima Ipsius, quae secundum superiorem portionem gloriosa erat, et Verbum facie ad faciem videbat in corpus ipsum per suae voluntatis imperium profluere et redundare. In Moysis vero et Eliae praesentia, quorum alter vita exciderat, pulvere manifesteque ostenditur Illum mortis et vitae potestatem habere, et vivorum iudicem ac pariter mortuorum esse merito constitutum, qui aeternam propterea in terris beatitudinem quodammodo designavit, et qualis appariturus sit in secundo adventu eis ostendit. Haec quidem omnia, et prophetarum ac apostolorum dicta, vox paterna miraculose formata confirmat, nubes lucida obumbrat, totiusque Trinitatis testimonium in hunc diem concurrat. Pater intonans, Filius splens, Spiritus Sanctus in nube protegens et illustrans; confirmatur denique testamentum novum, lex evangelica Christique doctrina, cum paterna vox subdidit: *Ipsam audite*. Felix igitur, ac inter mortales beatus indicari potuit, cui tantae rei mysteria sub humano corpore capere, intueri et contemplari licuit, quae angelicis beatisque spi-

ritibus magno privilegio conceduntur. Quis igitur tantarum rerum magnitudine pro generis humani salute, ab Auctore nostro mirum in modum gestis non stupeat in hodiernae festivitatis institutione salubri? Quis, in hac sacratissima die, in qua tot et tanta sunt signata mysteria, in qua Christus divinitatis suae potentiam, prophetarum testimonium atque praesentiam, seque vitae et mortis potestatem habere, ac vivorum et mortuorum iudicem constitutum esse ostendit, in qua caelestis quodammodo beatitudo et humanitas in forma gloriosa terrenis hominibus exhibetur, in qua prophetarum et apostolorum dicta, paterna voce firmantur, et totius Trinitatis atque hominum novi et veteris Testamenti testimonium perhibetur, lex evangelica roboratur, in eiusdem Salvatoris honore laetari, et hymnis et canticis Redemptorem ipsum laudare, benedicere et magnificare non debeat, cum, per ea quae recensita sunt et alia hodiernae festivitatis inclusa mysteria, plane intelligamus glorificationem corporis mystici in resurrectione novissima, quando mortale immortalitatem, et corruptibile incorruptionem induerit, et quod seminatum est in ignobilitate, resurget in gloriam? Tunc enim facies lucida vere apparebit, Christus enim est caput nostrum et vestimenta alba quae signant corpus eius mysticum, quod est universalis Ecclesia; fulgebunt enim iusti sicut sol in conspectu Dei: tunc denique patebit Transfigurationis mysterium, cum ipsius Redemptoris nostri imitantes vestigia, in aeterna beatitudine ipsius gloria perfruemur.

§ 1. Ad confirmandam igitur fidei nostrae ac legis, et prophetarum confessionem, necnon plurima et maxima divina mysteria stupendaque miracula huius sacratissimae Transfigurationis celeberrimam hanc diem non immerito divina inspiratione inducimur, eamque celebrem denunciare fidelibus invitamur, ut qui Visitationis, et Nivis, ac Purificationis Virginis

gloriosae Mariae, et Praesentationis in templo, in qua Salvator noster se filium hominis ostendit, Circumcisionis quoque in qua legalia observavit, ac nonnullas alias novissimis temporibus institutas festivitates sanctorum devote recolimus, digne et hunc sacratissimum diem, in quo se legis et prophetarum Dominum esse, in quo non infirmitatem carnis, sed virtutem glorificationis patefecit, et in quo tot et tanta clarere mysteria, annua devotione piissime veneremur. Solet enim sacrosancta Romana Ecclesia, permissione Altissimi, Petri interdum fluctuante navicula, divina potius quam humana implorare praesidia, et ab eodem Salvatore nostro, utpote ipsius Ecclesiae sponso, fundatore atque magistro optimo, solita remedia et opportuna subsidia in lacrimis et humilitate exposcere, Ipsiusque clementiam, peccatorum nostrorum mole offensam, poenitentiae et orationum remediis mitigare.

§ 2. Ea propter nos eiusdem Salvatoris nostri, cuius vices gerimus, et locum, quamvis indigni, tenemus in terris, qui, cum multa de periculis, de passione et morte ac futuris persecutionibus et discipulorum caede locutus fuisset, ad extremum ea omnia aequanimiter toleranda, futurae vitae gloria promissa, adhortatur, doctrinam imitantes Ipsiusque salutaribus monitis et vestigiis inhaerentes, ac illa solemniter colere et a christifidelibus colenda instituire cupientes, per quae eiusdem Salvatoris altitudo sapientiae, rectitudo iustitiae, potentiae immensitas et bonitatis largitas demonstratur, et per quae in cordibus nostris roboratur fides, spes erigatur et charitas excitetur; et ad tribulationes et persecutiones hoc potissimum tempore perferendas, quo rabidus hostis, videlicet Turchus Machometus (1), qui os suum in blasphemiam Altissimi relaxavit, et stragem christifidelibus inferre, tabernaculum Dei prophanare, Ecclesias

(1) Loquitur hic Pontifex de Mohammede II, terribilissimo Turcarum tyranno.

violare, et Christi fidem, nomen et subditos eius delere molitur, necnon ad suam suorumque satellitum confringendas insanas arctius invitemus, christianorum accusandam censes non immerito tarditatem; ex qua, quod non optamus, flagellis et plagis concuti probabiliter excitatur; a multis et praecipue timoris eius, sub cuius vexillo et nomine militamus, devotissime implorantes auxilium, licet tantae rei excellentiam, dum in minoribus constituti essemus, saepius mente volventes, eam viribus nostris imparem esse intelligamus plane. Ne tamen Spiritui Sancto contradicere, aut divinae voluntatis contempsisse videamur imperium, matura super hoc cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, in secreto prius et deinde publico concistoriis, cum eisdem et aliis in Romana Curia residentibus praelatis deliberatione praehabita, huius sacratissimae solemnitatis diem, de fratrum eorundem consilio, instituimus a cunctis christifidelibus perpetuo celebrandum. Profecto credentes quod ipse Redemptor, cuius res geritur, et qui Ecclesiam suam pretioso eius Sanguine rubricatam protegit et sustentat, et quae illi profutura esse praevidet, per eundem Spiritum Sanctum in tempore opportuno manifestat, nostram et plurimorum devotorum hominum mentes, huiusmodi saeviente procella, divinitus inspiraverit ad tanti mysterii celebritatem, quae ad corroborationem et confirmationem fidei catholicae cedit pariter et honorem, ut praeter communem, quam de ipso excellenti miraculo sabatho primae hebdomadae quadragesimalis ieiunii et sequenti dominica commemorationem universalis facit Ecclesia, propria in honorem eiusdem Salvatoris solemnior per universum orbem, videlicet octavo idus augusti, quae est sexta dies eiusdem, annuatim ab universis fidelibus haec sacrosancta festivitas celebretur, quoniam Pater ille misericordiarum ac piissimus christianorum protector et vitae nostrae defensor

Festum Transfigurationis die 8 augusti indicatur.

omnipotens Deus, postquam inde celebri beatorum apostolorum Petri et Pauli, dum sacra missarum solennia in eorum basilica ageremus, literas nostras super generali oratione per universos christicolos facienda lectas et, favente Domino, ubique observatas fecimus publicari: piis orationibus et operibus sui afflicti populi aliquantulum mitigatus, feritatem ipsius viperii et immanissimi Turchi, cultoris execrabilis Machometi, proxima aestate decursa, cum suo pene innumerabili, in quo plurimum confidebat, exercitu infidelium et Turcharum contrivit, et Castri Belgradi in regno Hungariae ad ripam Danubii situati, quod undique obsessum et coangustatum diripere satagebat, obsidione soluta per crucesignatos et Hungaros, admodum populares quamvis pauciores numero et fere inermes, ex nostra ordinatione et instructione dilecti filio legato nostro de latere illuc destinato iniuncta, ac nunciis et literis saepius repetita, ex sincera fide, quam gestamus in ipso Salvatore nostro, cuius est res adunare dispersas, et desperatas protegere, et superborum, praecipue infidelium et christianae fidei animi eorum (1) potentiam contere et etiam debellare, sub strenuo vayvoda Ioanne celebris memoriae, fidei nostrae catholicae acerrimo defensore, et pro ea atque fidelibus propugnatore, christianaque cohortis duce dignissimo, cui nec fides neque spes potiendae victoriae defuere, militantes, praesente pariter quondam Ioanne de Capistrano, Ordinis Fratrum Minorum professore, viro quidem optimo et meritorum apud Deum et homines eximio, et nomen Christi Iesu, in quo salus nostra consistit, fiducialiter et assidue cum omni populo circumsepto voce unanimi invocante, vexillo quoque sacratissimae Crucis cum magnis clamoribus et lacrimis elevato ad Caelum, unde infallibile, uti a cunctis dari sperabatur, advenit auxilium: mirares, die memorabili beatae Mariae Magda-

(1) Leg. fors. inimicorum loco animi eorum (R.T.)

lenae, caelesti praesidio communitus populus fidelium, impetu in hostes viriliter facto, eundem ferum Turcum cum suis sacrilegis complicitibus in turpem et damnosam fugam convertit, deditque ipse miserator Dominus et fidelis in manu paucorum tam ferocis inimici et innumerabilis exercitus cum maxima strage victoriam, ultra quam mens extimare possit humana. Dominus enim potens et super omnes exercitus et tyrannos, qui Madian et Orientales populos ad numerum locustarum in manu tradidit Gedeonis, Oniae etiam sacerdoti contra Heliodorum, civitatem sanctam Ierusalem prophanare molientem, praesidium praebuit et iuvamen, pro nobis contra insolentissimos hostes miraculose pugnavit. O bone Iesu, dux et Salvator noster, fortitudo vera et tutissimum certumque praesidium ad Te confugientium christianorum, ea pietate, qua ipsos proprio sanguine redemisti, gladium tuum super inimicorum capita fugientium intromittens, non pauciores sese mutua caede necarunt, quam a nostris praelio interempti fuissent. Nam, ut a fide dignis accepimus, in ea pugna quadraginta millia occisi totidemque superstites in turpem fugam versi, sese mutuo trucidantes defecerunt, castra incensa, machinae et instrumenta bellica omnia aqua et terra direpta sunt, ut confusus abiens ipse tyrannus, et prae timore iam multis mensibus non apparens, inter latebras seu munita oppida se recepisse dicatur, et divinam praesentens ultionem in suam perditionem futuram, intra Constantinopolitanam Peramque civitates, se recluserit, illasque muris et antemuralibus munire frustra decertet; minus attendens quod *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam*. Superbiae eius fraenum imponens ipse Salvator, solum nomen Vicarii Iesu Christi inhumanitatem eius deterret, ita ut ossa in suo corpore contremiscant conentianturque, ut Adriano accidit Imperatori, qui, post immanissimam persecutionem christiano-

Quadraginta turcarum millia caeduntur, caeteris in fugam actis.

Adriani Imperatoris mors quails.

rum, Tiburtinam civitatem ingressus, per annum eius ossa in suo corpore concussa sunt, et tandem putrefactus emareuit.

§ 3. Igitur cuncti per orbem terrarum constituti fideles animos et corpora pro fidei christianae munimine preparare et debitas gratias Salvatori nostro, pro tantis beneficiis ab eo susceptis, exolvere, diemque victoriae e coelo nobis concessae, diem laetitiae et liberationis a filio superbiae, venenoso serpente, Turco foedissimo, annis singulis celebrare studeant pie, solemniter et devote; quemadmodum filii Israel, de servitute Aegyptiaca liberati, sempiternum diem celebrem recolentes, Deo laudes reddebant et gratiarum debitas actiones; ita et cuncti populi in hac solemnitate et festivitate praecipua Transfigurationis Domini nostri Iesu Christi recolentes mysteria, miracula ac legis naturae et gratiae totiusque sanctae et individuae Trinitatis testimonia, etiam pro habita victoria, hunc diem laetitiae perpetuis laudibus, obsequiis et gratiarum actionibus, in confusionem hostium et populi christiani victoriam, studeant venerari ac etiam celebrare.

§ 4. Et, ut christifideles ad sanctae festivitatis venerationem devote et affectuose conveniant, et quisque, pro suae imbecillitatis modulo, eidem Redemptori laudes ac pro susceptis beneficiis gratiarum debitas actiones exolvat, utque ipse verus Pastor atque Redemptor gregem suum protegat atque conservet, ac ipsorum mentes ad totalem aemulorum fidei humiliationem et exterminium corroboret et inducat, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus vere poenitentibus et confessis, qui, vigiliae et festivitatis huiusmodi vesperi matutinalique et missae officii in ecclesia, in qua institutum novissime officium celebrabitur, interfuerint, pro qualibet horarum et missa, centum; qui vero primae, tertiae, sextae, nonae et completorii of-

ficiis aderunt, singulis horarum earumdem, quadraginta dies de iniunctis eis poenitentibus relaxamus. Qui vero, devotionis causa, huiusmodi festivitatis octavas doxerint celebrandas, et maxime in ecclesia sub ipsius Salvatoris invocatione fundatis, et qui horis canonicis ac missis octavarum huiusmodi interfuerint, illas omnino indulgentias consequantur, quas in octava festi Sacratissimi Corporis Christi horis huiusmodi interessentibus praecessores nostri pia largitione concesserunt.

§ 5. Quo circa venerabilibus fratribus nostris universis, patriarchis, archiepiscopis, episcopis ac dilectis filiis electis, ac patriarchalium metropolitanarum et cathedralium Ecclesiarum capitulis ubilibet constitutis, in virtute sanctae obedientiae et ad aeternorum praemiorum augmentum, harum serie iniungimus et mandamus quatenus praesentes literas nostras cleris et populis suis auctoritate nostra solemniter publicantes, sacratissimum Transfigurationis huiusmodi festum, quod vulgariter Salvatoris dicitur, sub solemnibus duplicis officio, quod una cum praesentibus destinamus, anno quolibet, ut praefertur, celebrent et faciant etiam ab eorum subditis celebrari; ipsum Salvatorem nostrum totis cordis affectibus humiliter deprecantes, ut solita clementia Ecclesiae suae universisque fidelibus antedictis assistere et auxiliari dignetur, ac, sublata hostium formidine, illam, quam mundus dare non potest, pacem ac tempora nobis tranquilla concedat, ut una cum commisso nobis grege pervenire ad sempiterna gaudia mereamur. Amen.

§ 6. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae institutionis, relaxationis et mandati infringere, etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quadringentesimo quinquagesimo septimo, octavo idus augusti, pontificatus nostri anno III.

Dat. die 6 augusti 1457, pontif. anno III.

Litterae apostolicae ubique publicantur.

Sanctio poenitentibus.

VIII.

Presbyteros Graecos inter missarum solemnium Rom. Pontificis nomen elata voce canere, integrumque Credo, iuxta Romanae Ecclesiae ritum, dicere obligatos fore decernit (1).

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Graeci multa, quae in concilio Florentino recepere, non observant. — Praecipit (prout in rubrica). — Qui Romano Pontifici non obtemperat, extra Ecclesiam est. — 2. Altera pars constitutionis circa processionem Spiritus Sancti. — Verba haec, *Qui a Patre Filioque procedit*, Symbolo praecipit inserenda. — 4. Clausulae.

Callistus episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

Exordium. Redditi de commisso nostrae sollicitudini grege fidelium Illi, qui nobis, licet immeritis, eundem sua bonitate commisit, in extremo iudicio rationem, summis, ut tenemur, studiis illos, quos plerumque a fidei catholicae saluberrimis institutis tortuosus coluber humani generis aemulus venenosis suggestionibus divertere et deviare molitur, Salvatori nostro, qui non mortem, sed conversionem et vitam desiderat peccatoris, restituere, et ad viam veritatis, quae Christus est, reducere procuramus; atque toto nisu exquirimus id, pro eorum salute et reductione, efficere, per quod animarum suarum profectibus consulatur, nosque in ratione reddenda divinae iustitiae possimus evadere ultionem.

§ 1. Sane, licet nostris temporibus, dum minori fungeremur officio, Orientalis Graecorum Ecclesia in concilio generali, per Latinos et Graecos Florentiae celebrato, sacrosanctae Romanae Ecclesiae coniuncta fuerit et unita; quia tamen inter caetera ex his, quae in ipso concilio sancta et salubriter decreta fuerunt, aliqua per ipsos Graecos, quemadmodum fieri

(1) Ex Regest. in Archiv. Vatic.

decebat, minime observantur; cupientes pro salute animarum decreta praedicta ad cunctorum notitiam deduci, et ea ubilibet inviolabiliter observari, ne, oblivione incuriaque causantibus, successu temporis a memoria excidant, et neglectui data vilescant, ac periculum pariant animarum, auctoritate apostolica, tenore praesentium statuimus et ordinamus quod ex nunc in antea omnes et singuli presbyteri et sacerdotes Graeci ubilibet existentes, infra missarum solemnium, nomen Romani Pontificis in loco deputato alta et intelligibili voce exprimere, ac pro ipsius et S. R. E. incolumitate, statuque pacifico orare teneantur et debeant, iuxta doctrinam Salvatoris nostri, qui in Petri et apostolorum personis figurate nos instruit, dicens:

Qui vos recipit, me recipit, et qui recipit me, recipit Patrem meum: ex quo recte elicitur, Petrum et successores suos recipientes, beatitudinem adepturos; de Petro enim super alios dixit, quia post apostolos Cephas et Caput in Ecclesia universali mansurus erat, cuius oppositum ipsa Veritas in eodem loco disseruit, cum ait: Qui non recipit vos, non recipit me, et qui non recipit me, non recipit Patrem meum: ex quo pariformiter infertur tales incurrere damnationem aeternam, de quo iterum Salvator pulchre in Evangelio clarius exprimit, dicens: Oves meae vocem meam audiunt, et ego cognosco eas et eas cognoscunt me, et ego do eis vitam aeternam. Vox enim Christi a fidelibus auditur, cum in ore sacerdotum nomen Vicarii Iesu Christi, qui ipsius vices gerit in terris, et cui pascendarum ovium cura commissa est, publice nunciatur; omnes namque per obedientiam pastorem agnoscunt, pastor vero Summus Pontifex, claviger et ostiarius regni coelestis, et ostium paradisi aperit, et ad perpetua beatitudinis pascua fideles per mandatorum semitas incedentes salubriter introducit; divino namque iure sancitum est, ac omnium sacrosanctae catholicae Ecclesiae

Praecipit (prout in rubrica).

Qui Romano Pontifici non obtemperat, extra Ecclesiam est.

doctorum sententia comprobatum, ut singula membra capiti, idest Romano Pontifici apostolico, se debeant per omnia reconstituere, a quo nostrum est quaerere quid credere, quid tenere debeamus, quoniam ipsius solius est statuere, disponere, solvere et ligare, qui vice Christi fungitur, et ab eo vobis in pastorem dedicatus existit, cui omnes primates, archiepiscopi et episcopi caeterique christicolae, tanquam indubitato Vicario Iesu Christi, obtemperant.

§ 2. Demum, ut illa vetustissima periculosaque et damnanda opinio, in eodem et aliis conciliis continuo reprobata, qua nonnulli minus veraciter affirmare praesumebant Spiritum Sanctum a Patre solo procedere, penitus eradicari valeat, et quod sacrosancta Romana Ecclesia profitetur, tenet pariter et affirmat, eundem videlicet Spiritum Sanctum ab eodem Patre et Filio aequaliter procedere, sicuti beatus Athanasius, lumine eiusdem Spiritus illustratus, edocuit, dicens eundem Spiritum Sanctum non factum, non creatum, non genitum, sed ex Patre et Filio aeternaliter procedere, pectoribus singulorum fidelium, pro eorum salute et directione, inseratur, similiter statuimus ac etiam ordinamus quod iidem presbyteri et sacerdotes, dum infra earundem sacra missarum solemnia Symbolum ex ordinatione Ecclesiae canunt aut dicunt, illud integre, secundum ritum eiusdem Romanae Ecclesiae, intelligibiliter dicere teneantur et debeant, videlicet *Qui ex Patre Filioque procedit*, alioquin omnes et singulos, qui huic articulo orthodoxae fidei, ad nostram profecto salutem necessario, et in tot sanctorum Patrum conciliis iteratis vicibus approbato, contradicere, aut eiusdem catholicae Ecclesiae institutiones observare recusaverint, vel malitiose neglexerint, sententias, censuras et poenas, in eisdem et praecipue Florentino conciliis antedictis in tales generaliter latas, inflictas et promulgatas et

anathema trecentorum decem et octo Patrum, nisi a praemissis erroribus resciscere, et unitati eiusdem Ecclesiae se per omnia illico conformare studuerint, incurrere volumus ipso facto.

§ 3. Quapropter, ne per taciturnitatem posterioris temporis mentes fidelium ab istius credulitate articuli fiant damnabiliter longiores, districte praecipimus et mandamus quatenus processio Spiritus Sancti a sacerdotibus Graecis explicite et manifeste ponatur in Symbolo, ut fides ad iustitiam teneatur in corde, et ad salutem omnium eius fiat oris confessio, se, tamquam filii obedientiae semper sacrosanctae Ecclesiae Romanae matris suae per omnia conformantes, ut fiat unum ovile et unus pastor, iuxta ipsius sententiam Salvatoris.

§ 4. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, ordinationis, voluntatis, praecepti et mandati infringere, etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quadringentesimo quinquagesimo septimo, tertio nonas sept., pontif. nostri anno III.

Dat. die 3 septembris 1457, pont. anno III.

IX.

Fratres Ordinis B. Mariae de Mercede Redemptionis Captivorum ad Ordines Mendicantium transire non possint, cum, respectu quarti voti, illis strictior possit censeretur (1).

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Fratres aliqui huius Ordinis ad Mendicantes et alios Ordines transire voluerunt. — 2. Hic modo Pontif. transitum prohibet, et translato praecipit ad dictum Ordinem redire, declarans illum, respectu quarti voti, caeteris aliis strictiorem esse. — 3. Ordinariis et aliis execu-

(1) De tota materia huius Ordinis vide sup. in Greg. IX.

Verba haec: Qui a Patre Filioque procedit, Symbolo praecipit inserenda.

Clausulae.

tionem huius bullae praecipit. — 4. Contrariis omnibus derogat. — 5. Transumptis credi iubet.

Callistus episcopus, servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

Super gregem dominicum nostrae vigilantiae divinitus creditum intenti speculatoris officium exercentes, erga singulos regulares Ordines aciem nostrae considerationis intendimus, et eorum status perspicaciter meditatur. Et quia quorum regulae laxiores, quorumve arctiores existant ex multis argumentis colligimus, personas illas, quae de aliquo eorumdem, in quo sunt superna vocatione vocati, ad alios Ordines leviter transmigrarunt, et quae, per ambitionis devium, ab eorum obedientiis temere recesserunt, ad priorem caulam, si arctior fuerit, reduci mandamus, prout eorum saluti et Ordinum eorumdem decori conspiciamus expedire.

Fratres aliqui huius Ordinis ad Mendicantes et alios Ordines transire voluerunt (1).

§ 1. Cum itaque sicut exhibita nobis nuper, pro parte dilectorum filiorum magistri generalis et definitorum generalis et provincialis capitulorum fratrum Ordinis Beatae Mariae de Mercede Redemptionis Captivorum, petitio continebat, quod nonnulli ex fratribus eiusdem Ordinis expresse professi, vocatione sua non contenti, et immemores quod ipsi, voluntatem propriam abnegantes, semetipsos, pro redemptione captivorum qui in potestate infidelium durae servituti subiiciuntur, Altissimo devoverunt, profitentes se paratos, etiam pro unius redemptione captivi, non modo se ipsos captivitati paganorum in excambium tradere, sed etiam, si opus foret, mortem et tormenta quaelibet tolerare, se ab huiusmodi sancti voti iugo, auctoritate propria, subtrahendo, ad Mendicantium seu aliorum Ordinum monasteria sive domos evolaverint. Nonnulli vero ex eisdem, habitu retento, sed obedientiae fraeno

(1) Tu scias id fortasse eis licere ex cap. *Licet*, De Regularibus.

effracto, per curias praclatorum, aut regum, reginarum, aut aliorum saecularium principum, in opprobrium dicti Ordinis, hinc inde discurrant, et varia scandala saepenumero pariant.

§ 2. Nos, meditates quod, ex accessione emissionis posterioris voti, videlicet pro redemptione huiusmodi, ad tria per reliquos religionum quarumlibet emitti consueti substantialia vota, ut peregrinationes transmarinas, pro accedendo ad infideles eosdem, et periculosam cum paganis conversationem et reliqua redemptionis eiusdem discrimina omitteremus, tale vinculum fratribus dicti Ordinis B. Mariae de Mercede videtur accedere, ut Ordo ipse videatur non modo in regula largior, sive par aliis Ordinibus antedictis, sed eis longe arctior non immerito posse censeretur, auctoritate apostolica et ex certa scientia, tenore praesentium statuimus ac etiam ordinamus omnes et singulos, qui in praefato Ordine B. Mariae solempne votum professionis expresse emisissent, ita ipsi Ordini perpetuis eorum vitae temporibus fore efficaciter obligatos, ut, absque Sedis Apostolicae speciali licentia, eis ad alios quoscumque, regulares etiam monasteriorum Ordines eos, transeundi auctoritas vel potestas minime sit concessa. Decernentes statutum et ordinationem nostram huiusmodi, etiam ad praefatos eorumdem professorum trahi translationes, ita videlicet, quod generalis magister et definitores praefati, presentes et qui pro tempore fuerint, per se vel alium seu alios, quoscumque religiosos, qui dictum Ordinem B. Mariae expresse professi fuerint, ut praefertur, de quibusvis aliis Ordinibus eorumque monasteriis, domibus sive locis, ad quae forsitan, etiam cum suorum superiorum licentia et habitus mutatione, pro tempore transiverant, repetere possint et debeant. Ipsi-que sic translati religiosi, etiam sine repetitione huiusmodi, ad priorem Ordinem B. Mariae praedictum, sub virtute

Hic modo Pontifex transitum prohibet, et translato praecipit ad dictum Ordinem redire, declarans illum, respectu quarti voti, caeteris aliis strictiorem esse.

Altera pars constitutionis circa process. Spiritus Sancti.

sanctae obedientiae, redire omnimode te-
neantur.

Ordinarii et
alii executio-
nem huius bul-
lae praecipit.

§ 3. Et insuper, ut eadem statutum
et ordinatio facilius vendicet sibi locum,
omnibus et singulis patriarchis, archie-
piscopis, episcopis, abbatibus aliisque
praelatis necnon personis ecclesiasticis in
dignitate constitutis, ad quos praesentes
literae vel earum transumpta authentica
pervenerint, per apostolica scripta man-
damus quatenus episcopi et eorum qui-
libet, per se vel alium seu alios, statutum
et ordinationem ac literas nostras huius-
modi ubi et quando expedire viderint,
ac pro parte generalis magistri et defi-
nitorum praedictorum fuerint requisiti,
auctoritate nostra, solemniter publicantes,
quoscumque religiosos in eodem Ordine
B. Mariae expresse professos, qui ad
alios Ordines, sine dictae Sedis speciali
licentia, transierunt vel in posterum tran-
sierint, nec non etiam illos, quos in prae-
latorum, regum, reginarum vel aliorum
saecularium principum curiis aut alibi
ubicumque extra loca praefati Ordinis
vagare eis constiterit, ad requisitionem
magistri aut definitorum ipsius Ordinis,
ad loca dicti Ordinis B. Mariae, in quibus
professionem eiusmodi emisissent, infra
certum de quo eis videbitur sibi praefi-
gendum peremptorium terminum com-
petentem, omni causa et occasione ces-
santibus, protinus revertantur, dicta au-
toritate nostra moneant et mandent
eisdem. Et nihilominus, si monitioni et
mandato huiusmodi non paruerint cum
effectu, ipsos ad hoc per censuram ec-
clesiasticam, necnon arrestationem, si
opus fuerit, personarum ac carcerationem
ac alia fortiora remedia, necnon contra-
dictores quoslibet et rebelles, cuiuscumque
dignitatis, status, nobilitatis, praeminentiae
vel conditionis fuerint, etiam si pon-
tificali, regali, reginali aut alia quavis
ecclesiastica seu mundana dignitate prae-
fulgeant, per censuram eandem, appella-
tione remota, compellant, invocato ad

hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sae-
cularis.

§ 4. Non obstantibus felicis recorda-
tionis Bonifacii Papae VIII, praedecessoris
nostri, illis praesertim, quibus cavetur,
ne quis extra suam civitatem et dioecesim,
nisi in certis exceptis casibus et in illis
ultra unam diaetam a fine suae dioecesis
ad iudicium evocetur, seu ne iudices a
Sede deputati praedicta extra civitatem
et dioecesim, in quibus deputati fuerint,
contra quoscumque procedere, ac alii vel
aliis vices suas committere, seu aliquos
ultra unam diaetam a fine dioecesis eo-
rundem trahere praesumant, ac de dua-
bus diaetis in concilio generali, et personis
ultra certum numerum ad iudicium non
vocandis, et aliis constitutionibus et or-
dinationibus necnon privilegiis, indul-
gentiis, concessionibus, statutis, decretis,
ordinationibus et aliis literis apostolicis
monachorum, fratrum Mendicantium et
aliis Ordinibus supradictis, eorumque
monasteriis, domibus sive locis per Sedem
praedictam vel legatos eius, aut alios
quoscumque in genere seu in specie con-
cessis, quorumcumque tenorem existant;
statutis quoque et consuetudinibus eo-
rundem, iuramento, confirmatione apo-
stolica vel quavis firmitate alia roboratis,
quibus omnibus et singulis, etiam si de
illis specialis et expressa mentio habenda
foret, quoad hoc, illis alias in suo robore
permansuris, derogamus expresse, ceteris-
que contrariis quibuscumque, aut si
aliquibus, communiter vel divisim, a dicta
Sede indultum quod interdicti, sus-
pendi vel excommunicari, aut extra vel
ultra certa loca ad iudicium evocari non
possint, per literas apostolicas non fa-
cientes plenam et expressam ac de verbo
ad verbum de indulto huiusmodi men-
tionem.

§ 5. Verum, quia difficile foret prae-
sentes literas ad singula mundi loca ori-
ginaliter posse transferri, volumus quod
earum transumptis authenticis, manu pu-

Contrariis om-
nibus derogat.

Transumptis
credi iubet.

blica duorum notariorum subscriptis et
sigillo alicuius praelati vel collegii robo-
ratis, plena fides, in iudicio et extra, ubi-
cumque exhibita fuerint, adhibeatur, ac
si literae ipsae originales forent exhibitae
vel ostensae.

Nulli ergo etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum,
anno Incarnationis dominicae millesimo
quadringentesimo quinquagesimo septimo,
pridie kalendas novembris, pontificatus
nostri anno III.

Dat. die 31 octobris 1457, pont. anno III.

PIUS II

PAPA CCXII

Anno Domini MCCCCLVIII.

Aeneas Silvius Piccolomineus Senensis,
S. R. E. tituli Sanctae Sabinae pres-
byter cardinalis et Senensis episcopus,
electus est in Summum Pontificem die
19 augusti 1458. Sedit in pontificatu,
Friderico III imperatore, annos v, men-
ses xi, dies xxv, et tribus promotioni-
bus XIII creavit cardinales. Obiit Anconae
die 14 augusti 1464, et corpus eius
Romam delatum, in basilica Vaticana tu-
mulatum est. Vacavit Sedes dies xvi.

I.

*Generales Ordinum Mendicantium omni-
modam habeant iurisdictionem in om-
nes Studiorum scholares et officiales,
suorum Ordinum professores, quibus-
cumque Studiorum privilegiis non ob-
stantibus.*

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Nonnulli regulares, prae-
textu studii, exemptos se a iurisdictione
suorum Ordinis superiorum esse prae-

tendebant. — 2. Hic ideo Pontif. prae-
dictos omnes iurisdictioni generalium Or-
dinum totaliter supponit. — 3. Quibus-
cumque non obstantibus.

Pius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis
Praedicatorum, Eremitarum S. Augustini,
Carmelitarum atque Minorum et aliorum
Ordinum Mendicantium generalibus, salutem
et apostolicam benedictionem.

Religiosorum excessus, quos antiquus
hostis eo sollicitius suscitavit, quo eorum
vitae meritoriae ardentius aemulatur, tanto
amplius detestantes, quanto ex illis ma-
iora scandala in mentibus fidelium oriun-
tur: ad illos reprimendum et castigatione
debita coercendum, congruum nos decet
remedium adhibere.

§ 1. Cum itaque sicut accepimus, di-
lecti filii provinciales vestrorum Ordi-
num laudabilem consuetudinem diutius
observatam imitantes, nonnullos ex fra-
tribus Ordinum praedictorum, ad hoc
idoneos, ad literarum studia, in locis ubi
illa vigere noscuntur, causa adipiscendi
scientiae margaritam, destinare consue-
verint, quorum nonnulli, iuvenili et hu-
mana fragilitate causantibus, interdum a
semita rationis deviantes, discolori et va-
gabundi effici solent et propriae salutis
immemores, quo fit ut suave iugum Do-
mini contemnent, praelatis suis obtem-
perare, eorumque salubres correptiones
et disciplinam effugere, quinimmo de-
spicere et multimode eludere contendunt,
et, ut id impune efficiant, rectorum, gu-
bernatorum et conservatorum Studiorum,
sive privilegiorum eorumdem praesidia
et patrocinia, quibus se protegi et tueri
valeant, satagunt, exquisitis modis im-
plorant, se ab ipsorum Ordinum supe-
riorum iurisdictione, potestate et cor-
rectione exemptos esse praetendentes. Et
similiter baccalaurei, lectores, bibliistae
sive alii officiales pro tempore in domi-
bus et conventibus civitatum et locorum,
in quibus studia huiusmodi vigere no-
scentur deputati, cum excessus aliquos

Exordium.

Nonnulli regu-
laras, praetextu
studii, exem-
ptos se a iuris-
dictione suo-
rum Ordinis su-
periorum esse
praetendebant.